

श्रीमद्भारत्युपाख्यभास्कररायटीक्षितेन
विरचितो

वैदिककोशः ।

वैदिकनिघण्टुना गीर्वाणमहाराष्ट्राङ्गलभापासु
विरचितेन सूचीचतुष्टयेण सहितः ।

रा. रा. नारायण वालकृष्ण गोडवोले इत्यनेन

जनस्थाननिवासिना थापू इत्यपरनामभृता

वै. रा. रा. विश्वनाथशास्त्री जोशी इत्यनेन च

सभूय ससृष्ट ।

स च

शाके १८१० वत्सरे

मुद्रय्यां

निर्णयमागसामुद्रायन्त्रालयाधिपेन मुद्रित ।

मूल्य ८ भाणवाः ।

INTRODUCTION.

WITHOUT much preface we would place before the general public and the Sanskrit student and scholar in particular the following pages which are in our opinion calculated to be of some though not perhaps very great use to them. The plan and the arrangement adopted will, we hope, speak for themselves. This much for us as joint workers or colleagues.

It would not be, I think, out of place if I offer to the readers a short account of the author, the materials on which the present edition of the Kos'a is based, and the occasion which induced us (I mean myself and Bāpū S'āstri) to offer this glossary to the public. Ever since I became acquainted with Rīksamhitā (and this was in 1876 when I thought of presenting myself at the M. A. Examination, but the thought, I must say, melted away owing to certain domestic misfortunes) it had struck me as it must have struck many others that a Vedic Vocabulary or Glossary and a Vedic Grammar were great *desiderata*. These have been long felt. My attention was first drawn to the Vedic Nighantu, one of the Upaṅgathas of the Rīgveda, in 1876. I read and studied it and thought of publishing it. But before, I said to myself, I took up the publication I must think if it would be useful to the Sanskrit student and the scholar in its present form. I therefore thought and thought over the matter and did not come to the conclusion that I should publish it in its existing form until at last in May 1887 a friend and relation of mine one Mr. Chintāman Balwant Soman brought to me here a well-written manuscript bearing the name वैदिककोश. It covers pp. 1-20 in the

present edition. Mr. Soman placed the manuscript at my disposal and said that he discovered it in a satchel or Vesh-tana of an uncle of his and that I might use it if I thought it worth anything. I took it in hand and the old thought of publishing the Nighantu crossed my mind as I began to read it. It gave a definiteness to my plan and I began to work at the manuscript in right earnest with the assistance of Mr. Vis'vanātha alias Bāpū S'āstrī Jos'i of Nāsik, a young promising man, late student of the Sanskrit Pāthas'ālā there. Mr. Vis'vanātha has been with me for the last two years. He has been assisting me in my edition of the Mṛichehhakatika which I have undertaken for the Bombay Sanskrit Series and which owing to unforeseen and uncontrollable difficulties I have not yet been able to finish but which I hope now soon to bring out. The assistance rendered by Mr. Vis'vanātha is incalculable and invaluable. In fact, he has done everything connected with this edition. I only exercised a sort of general supervision and gave him directions in his work. I would therefore be content with taking to myself the credit, if any, of directing him. The alphabetical indices are his work, and these will, it is hoped, be useful to the student. The manuscript of this vocabulary or glossary as I have termed it (in verse after the much famed and known Ko'sa of Amarsimha) has been carefully collated with the Nighantu and is corrected after consulting a very good Vaidika or Veda-reciter who was made to recite and see the proofs. This was Mr. Anant Bhatta Phadake to whom my acknowledgements are due. My acknowledgements are also due to the late Mr. Gangādhār S'āstrī Dāt'r of this place to whom I frequently went for consultation when the press copy was being written out and prepared and the text settled. Mr. Gangādhār S'āstrī, I must candidly say, was good and kind enough to refer to the Nairukta Bhāshya whenever a difficulty arose before he gave us his opinion.

The present edition it will thus be observed is based on a single manuscript lent by Mr Somn. Later on however Mr Gangādhara Śāstri was good enough to lend me a manuscript of the same in his possession. He thought that he had one when we came to the second Kānda or Part of the work. This manuscript was incomplete and contained Part II (द्वितीयकाण्ड) of the work only. Mr Gangādhara Śāstri said that he had that much only with him for a number of years and he did not even hear and I now that this was the second part of a complete work. Mr Gangādhara Śāstri without any scruples or hesitation allowed us the use of his manuscript and this noble example is worthy of being followed by the old race of Śāstris. It would have been much better had more MSS been available. He gave us also the history of the author which is as follows —

“Mr Bhīskarariya was a great Vaidika and a learned Śāstri. He was conversant with the Śruti. He was very intelligent almost a prodigy of genius. He was an inhabitant of Bida Singali and sojourned for a time in Poona though he spent a greater portion of his life at Benares. He is said to have lived some 150 or 200 years ago. He was some say brought to Poona by Parashurama Bhaī Patavaidhan who had a widowed daughter and whom he wished to get remarried. Bhīskarariya was brought from Benares to give his verdict in favor of remarriage of widows or widowed girls.

The following is a list of works that are traced to him or of which he is said to have been the author. From some of these his date can be ascertained. As may be seen from his works he has composed a good many works in connection with the Tantrik literature. He had taken upon himself or assumed the Dikshā as his name भामुरानन्दनाथ given it pp 18 of Dr. Bhīndikar's Report for 1879/80 clearly shows —

1. Varivasyārahasya (S'aka
1710)	9. Būdhaiyārahasyārabhojanā
khandyāyākyā
2. Kānopaniśadvyākhyā	10. Navaratnāmāla
3. Bhīvanopaniśadvyākhyā	11. Śivanīmatkālpalata.
4. Mahānopaniśadvyākhyā.	12. Guptāṣṭi (Commentary on
Devī Saptas'ṭi)
5. Tūpūropaniśadvyākhyā	13. Śivasūtras'atakā
6. Śhyāmopaniśadvyākhyā.	14. Lalitāsūtrasrāmabhāṣyā
7. Śankarārāhāṣamamāsa	15. Trichabhāṣkāra
8. Bhāttāṭpikā.	

The Ms on which the present edition of the Kos'a is based bears date It is शालिवाहन शके १६९७ मन्मथनाममन्मथरे भ्रावण उद्भवशान्तिमिद पुस्तक समाप्तम्

There is a veil of uncertainty, I should think, spreading over and round the time when Bhāskara, Bhāskararīya, or Bhāskararīya, author of the present work, lived. In Dr Bhāndūkar's printed report for 1883/84, a work named Varivasyārahasya by the same author (the same as above) numbered 734 is said to have been written in S'aka 1710. This is the date either of the completion of the work or of the manuscript. If of the completion of the work this date does not at all go in with the date given below of the completion of another work of the same author—the Lalitāsūtrasrāmabhāṣyā. If of the manuscript there is a possibility of the author having lived long before this date. But from the following considerations it can safely be inferred that this is the date of both the completion of the work and the manuscript or in other words the date of the completion was not far back from that of the manuscript. The Lalitāsūtrasrāmabhāṣyā is put down by Dr Bhāndūkar as having been completed by Bhāskara in 1685 (see p 18 of his Report for 1879/80). This is of course Sunvat I shall presently say why. The beginning and ending verses of the Bhāṣyā (No 50) is given there are —

आदि.

श्रागम्भीरविपाथित पितुरभूय कोनमाम्बोदरे
 विद्याद्यादशकस्य मर्मविदम्य श्रीनृसिंहादुरा ।
 यश्च श्रीशिवदत्तशुद्धचरणै पूर्णोभिषिक्ताऽभव
 त्त त्रेता निपुरात्रयाति मनुने तामेव नायत्रयाम् ॥ १ ॥

अन्त

श्रीविश्वामित्रवश्यं शिवभजनपरो भारता सोमपीया
 वाश्या गम्भीरराजो बुधमणिरभवद्भारतस्तस्य मनु ।
 मोदछायामिताया शरदि शरदतात्राश्विने कालयुक्ते
 शुभ (१६८५) सोमे नवम्यामतनुत ललितानामसाहस्रभाष्यम् ॥ १ ॥

In this verse of the colophon of the Bhṛṣhya Bhīskara rīya gives the date of the completion of his work. The interpretation of this is the hinge on which the whole thing turns. It therefore becomes necessary that मोदछायामिताया शरदि should be correctly interpreted. If 1685 is taken as the correct date the tale told by Mr Gangādhara Shīstri of Bhīskara rīya's visit to Poona becomes a forgery. His visit to Poona is only possible if he is a contemporary of Puashurām Bhāu and not otherwise. If we take 1785 as the correct date then there is nothing so far as things stand at present that is irreconcilable. Mr Gangādhara Shīstri had given us the date with the explanation in haste (as given in the Marāṭhi preface or introduction). As the Saka or era recognised in the North of India was the Samvat, we took 1785 Samvat as the date of the Lalitashāstrānāmbhīshya. We hoped to utilize this information when the time of writing the preface came but before this time came the learned gentleman was carried away from us. The difference between this date and Dr Bhāndūkar's date is a hundred years which we did not mark before. Dr Bhāndūkar says at p. 88 of his report for 1883, 84 that Bhīskara rīya flourished in the beginning of the 17th century. This conclusion is I am led to believe based on 1685 as the

date of the Bhishya abovenamed The Samvat (for that and no other is the era adopted by Dr Bhindikar) year 1685 gives Saka 1550 or 1628 A D Parashurimpant Bhaskariya had a widowed daughter and he did invite opinions from Pandits from Banàres and wanted to have the Hindu Shàstris interpreted in favour of Remarriage He lived from Sale 1662 to 1721 or A D 1740 to 1799 He was married in A D 1753 His eldest son was born in 1761 and his eldest daughter was a widow, she having lost her husband only a fortnight after her marriage when she was only eight years old These circumstances supposing that Bhiskariya was invited and brought to Poona require that he must be living in or about the year A D 1770 I was therefore about to reject Mr Gangadhri Shàstris story as it was quite at variance and could not be reconciled with the date furnished by Dr Bhindikar, when I was given the following verse in connection with the Akshara Lipi from the Samvasara —

कादयोऽङ्गाद्यादयोऽङ्का वाया पञ्च प्रकीर्तिता ।
यादयोऽष्टी मता प्राक्षिणैरुचुद्धमत्तरे ॥ १ ॥

I would render it into English —The letters क to स and ट to ष represent in order the nine figures one to nine अ and न represent zero The five letters from ष to म represent again the first five figures or numbers Similarly the letters ष to ह the last of the Sanskrit alphabet represent the numbers one to eight in order This when made use of in interpreting the verse मोदछायामिताया वे gives us the year 1785 and not 1685 I would therefore make Bhiskariya live a century later than Dr Bhindikar would I would have him live in the 18th century and not in the 17th

I have other authorities also for arriving at this conclusion and these I would not hold back They are —

(1) छ is given equal to 7 at p. 2 No. 1 Vol. I. of a monthly (now stopped) named ज्योति.प्रकाश conducted by one Mr. N. G. Kadlag.

(2) In a verse enumerating the formula for finding the apparent position of the planet गुलिक (Neptune as some native astronomers say) we have in the सर्वार्थचिन्तामणि, a Hindu astronomical work, the following verse.—

तरुखरजयभयवृषतनुखनिनाड्यो भास्करादिचारेषु ।

दिनमानघटी गुणिता नांगहता गुलिकनाडिका स्पष्टा ॥ १ ॥

In this verse तरु, खर, जय, भय, वृष, तनु, खनि are interpreted by 26, 22, 18, 14, 10, 6, and 2. Among these जय=18 ज being equal to 8 and य being equal to 1. As ज=8 it is clear that छ=7.

(3) The Samvat year 1685 corresponds to the S'aka year 1550. According to the verse मोदछायामितायां &c. the 9th day of the first or bright fortnight of Ās'vina must fall on a Monday. The formula for finding the Ahargana as given in the verse ह्यर्ध्यान्त्रो नितशर ईशहत् &c of the Grahalāghava invariably and universally made use of, would not give Monday for the 9th of Ās'vina for the year 1550 but does give it for 1650

(4) There is a commentary on the Saptas'ati by Nagojibhatta and the Guptavati (No 12 above) is professedly written by Bhāskaraṛāya to show that the interpretations of Nagojibhatta are erroneous. This if true leaves no doubt as to the priority of Nagojibhatta. Nagoji and Bhāskara might at least be supposed to be contemporaneous and the commentary of Nagoji might have appeared before that of Bhāskara. As to Nagojibhatta's date 1731 A. D. see Dr Bhāndārkar's Report for 1883/84 pp. 51.

For these considerations I am inclined to have our author live in the 18th century as I have said above. He

is not at all to be confounded with Bhatta Bhâskara, Bhâskara Mis'ra and others of a very ancient date. I have the highest regard for Dr. Bhândârkar and am sorry I have an occasion to disagree with him. Although I do so I am quite willing to withdraw my conclusions if it turns up that the 17th century must be taken as the correct date of Bhâskara. Circumstances must have happened which might have led Dr. Bhândârkar to interpret मोदय्या by 1685. For having drawn my attention to the notices of Bhâskara's works in the printed Catalogues and Reports I am indebted to Dr. Bhândârkar himself.

The following pages clearly show how small and poor the Vedic vocabulary was. It will be seen that the same word denotes a number of things or objects. In the case of verbs, however, we see that there is a number of words to denote the same action, that of going especially. That there are no names for a mountain and the moon when we have names for the sun, a cloud, rivers, water, sacrifice, priests, and other things, is a thing that strikes me as strange.

We cannot conclude this introduction without expressing our sincere thanks to Mr. Kâs'mâth Pânduang Parab for his suggestions and assistance freely rendered (as usual) by him when the book was passing through the press.

N. B. G.

॥ श्रीः ॥
ग्रन्थस्य निर्मातुरैतिह्यकथा ।

अस्य ग्रन्थस्य निर्माता विद्वान्भास्करपण्डितः ।
शास्त्रे वेदे तथा श्रौते निष्णात. समभूदयम् ॥ १ ॥
बृहस्पतिसमो बुद्ध्या बभूवेति तु निश्चितम् ।
तद्वन्धवाचनादेतज्ज्ञायते किल साप्रतम् ॥ २ ॥
आसीच्चायं पुरा काले विडसांगलिनामके ।
खेटके हि चरन्नित्य भिक्षार्थं वा इतस्ततः ॥ ३ ॥
आकिंचन्यात्सदा खिन्नो जगाम गहने वने ।
तोपयामास वै देवीं तपसा स द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
ततो देवी प्रसन्नाभूज्जगाद वरमीप्सितम् ।
ब्रूहि मे भूसुरेन्द्र त्व ध्यानावस्थितमानस ॥ ५ ॥
विप्रोऽवदत्तदा देवीं मत्समो मास्तु भूतले ।
यद्यदिच्छसि तत्सर्वं प्राप्स्यसीति तु निश्चितम् ॥ ६ ॥
इति देवी वर दत्त्वा तत्रैवान्तरधीयत ।
तत प्रभृति रायौऽय पाण्डित्य समुपागतः ॥ ७ ॥
सुप्रसिद्धो जगत्प्रसिद्धितरा पण्डितेषु च ।
अनेन रचिता ग्रन्थाः सन्त्यनेके तथापि च ॥ ८ ॥
किंवदन्त्या च यज्ज्ञात तदत्त विदुषा मुदे ।
पुण्याख्यपत्तने राजन्मण्डलीषु प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥
आसीद्विद्वान्महाज्ञान्तो गङ्गाधरसमाख्यया ।
मणिरामसुतश्चाय दातारकुलभूषण ॥ १० ॥
वेत्ता शास्त्रपुराणाना पूर्णयाज्ञिककर्मणाम् ।
अस्मभ्यं तेन कथित भौस्करस्य कथामृतम् ॥ ११ ॥

विद्वज्जनाराधनतत्परेण

प्रसिद्धयद्वाञ्छतनूद्भवेन ।

विश्वेशनाम्ना सुधिया सदैव

नेत्रावलोकाय सुशोधितोऽयम् ॥ १२ ॥

उपोद्घात.

सुमारे १९०१२०० वर्षांपूर्वी श्रीकाशीक्षेत्री पंडित भास्करराय या नांवाचे विद्वान् गृहस्थ होऊन गेले. हे देशस्थ ब्राह्मण होते. यांच्या उत्पत्तिस्थानाचा चांगलासा प्रांथिक शोध लागत नाही. पंडितराय यांच्या संबंधाची लोकांत दोन प्रकारची माहिती असल्यामुळे, त्यांतील एका प्रकारची माहिती श्लोकांनीं व्यक्त करून दाखविली आहे. आतां दुसऱ्या प्रकारच्या माहितींत असें ही समजतें कीं, यांचें मूळस्थान प्रयागच्या पूर्वदिशेस श्रीकाशीक्षेत्राच्याच आसपास होतें. कारण पंडितरायांची वस्ती अन्यत्र कोठें नसून बहुत वर्षे त्यांची स्थिति काशीक्षेत्राच होती. फक्त एकवार ते पुणें एथें परशुराम भाऊ पटवर्धन यांच्या गतभर्तृक कन्येचा पुनर्विवाह होण्याच्या खटपटींत आले होते. पंडितराय हे शाक्तसंप्रदायी होते, व त्यांनीं शाक्तसंप्रदायावर कितीएक ग्रंथ रचलेले आहेत. ही वरील गोष्ट नाथ असें दीक्षानाम त्यांच्या नांवास जोडलेलें असल्यामुळे अगदीं निर्विवाद आहे. नाथशिष्यसंप्रदायाप्रमाणें पंडितभास्कर यांचीही शिष्यपरंपरा अद्यापि चालू आहे. पंडितराय यांनीं सर्वशास्त्रांवर टीकारूपानें नवीन ग्रंथ रचलेले आहेत. ग्रंथरचनेच्या संबंधानें पंडित भास्करराय यांची मान्यता विचारण्य स्वामीपेक्षांही विशेष मानली जाते.

असल्या या महान् विद्वानानें वैदिकानिघंटूकडे वळून त्यांतील गूढार्थास दूर करून त्यावरील भाष्याच्या (निरुक्ताच्या) साहाय्यानें त्यांतील सर्व पदांची रचना अमरकोशाप्रमाणें पद्यें रचून मुग्धतेचें स्पष्टीकरण केलें, असल्या उपयुक्त ग्रंथाचा लोकांस उपयोग व्हावा या हेतूनें आझीं प्रस्तुत ग्रंथ छापून प्रसिद्ध करण्याच्या खटपटीस प्रवृत्त झालों. आतां इतकें मात्र संदिग्ध आहे कीं, हा ग्रंथ कोणत्या काळीं कोणत्या मित्तीस तयार झाल्य वजबदल निदान आझांस तर कोणत्याही प्रकारें आधार सांपडत नाही. फक्त लेखी पुस्तकावर शालिवाहन शक १६९३ आहे ह्यावरून पुस्तक लिहिल्यासच ११३ वर्षे शालीं आहेत हें रचित आहे. मात्र केवळ टोकाळ अनुमानानें त्यांनीं ललितसहस्रनामावर केलेल्या भाष्याच्या शेवटीं दिलेल्या श्लोकचरणानें ठरलेल्या

त्याच काळात थोडे मागेपुढे या वैदिकमोशाची रचना झाली असेल असे वाटते. ललितासहस्रनामभाष्याच्या शेवटी 'मोदच्छायामिताया शर्गदि शरदतात्राश्विने कालयुक्ते' असे लिहून त्याचा अर्थ अक्षरलिपीने रायानींच दर्शित करून ठेविला आहे. कालाची सदग्धता पुण्यातील प्रसिद्ध विद्वान्, कैलासगामी वे. शा. स. रा. रा. गगाधर शास्त्री दातार यांनी दूर केली गगाधर शास्त्री यास रायाच्या शिष्यसंप्रदायाची जी माहिती होती ती ही त्यांनी आह्वास दिली. म=५ द=८ छ=७ य=१ मिळून एकदर संस्कृत कालमानलेखनपद्धतीप्रमाणे १७८५ झाले. हा विक्रम शक (सन) असल्यामुळे यातून १३५ वर्षे वजा करून बाकी राहिल तो शालिवाहन शक याप्रमाणे घेऊन शके १६५० साली सदर भाष्याची समाप्ति झाली असे होते.

आता या वैदिकमोशाचा साहाय्याने वैदिकशब्दार्थपरिज्ञान अतिसुलभरीताने होऊन वेदाच्या कोणत्याही भागात आलेल्या वैदिकशब्दार्थाची अडचण पडणार नाही. याप्रमाणे आमच्या सर्व शास्त्री लोकांस व विशेषकरून विश्वविद्यालयातील बी. ए च्या व एम् ए च्या परीक्षेस जाणाऱ्या विद्यार्थ्यांस या कोशाच्या योगे बरेच साहाय्य होईल असे आह्वास वाटते

आह्वास या पुस्तकाची लेखी मूळप्रत स० १८८७ च्या मे महिन्यात रा. रा. चिंतामण बळवत सोमण यांनी दिली. हा प्रत कोणी तरी असंस्कृत मनुष्याने लिहिली असल्यामुळे बरेच ठिकाणी अक्षराची गटबड झालेली आहे. आर्षी याची प्रत नीट तयार करून त्यात असलेल्या त्रितीएक अडचणी कै. वे. शा. स. रा. रा. गगाधर शास्त्री दातार यास विचारून त्यातील काहींनी नीट केल्या व कै० शास्त्रीभावाजबळ याच वैदिकमोशाची चवथ्या व पाचव्या वर्गांची असलेली प्रत त्यांनी आह्वास दिली. ती प्रत शास्त्रीभोवानी स्वतः शुद्ध केलेली असल्यामुळे, तिजपासून आह्वास बराच उपयोग झाला. व शास्त्रीभोवानी आह्वास वेळेवेळी बरीच मदत केली यानदल त्याचे उपकार जितके आहेत असे ह्मणावे तितके थोडेच. तसेच रा. रा. सोमण यांनी हे अमूल्य पुस्तक आह्वास देऊन सर्व जगतावर उपकार केल्याने श्रेयाचे वाटेफरी होऊन बमले, यानदल त्यांचेही आर्षी बहुत उपकार मानतो. सरतेशेवटी हा

ग्रंथ प्रसिद्ध होतांना ह्मणजे छापताना आमचे मुंबईकर मित्र रा. रा. काशी-
नाथ पांडुरंग परब यांनी जी अमूल्य मदत दिली तीबद्दल त्याचे आभार
प्रदर्शित केल्याशिवाय हा उपोद्घात संपविणें रास्त होणार नाही; सबब ते आर्ली
सतोपानें प्रदर्शित करतो. आता या कोशबद्ध निघंटूचा रसास्वाद रसिकजन
घेणोत अशी जगन्निघंट्या परमेश्वरास प्रार्थना करून हा उपोद्घात संपवितों.

पंडित भास्करराय यांनी रचिलेल्या ग्रंथाची आह्मास जी माहिती मिळाली
आहे ती येणेंप्रमाणें.—

१ वरिवस्यारहस्य, २ कौलोपनिषद्द्याख्या, ३ भावनोपनिषद्द्याख्या, ४
महोपनिषद्द्याख्या, ५ त्रिपुरोपनिषद्द्याख्या, ६ श्यामोपनिषद्धारया, ७ संक-
र्षकाडमीमासा, ८ भाट्टदीपिका, ९ बौधायनसहस्रभोजनखंडव्याख्या, १० न-
वरत्नमाला, ११ शिवनामकल्पलता, १२ गुप्तवती (ही सप्तशतींरील टीका
सर्वत्र सुप्रसिद्ध आहे), १३ शिवाष्टोत्तरशतक (यात पंडितांनीं शिवाचें
नाव प्रत्येक श्लोकाचे अर्ती आणून प्रत्येक श्लोकाचें वृत्त निराळें बाधलेलें आहे),
व १४ ललितासहस्रनामभाष्य.

वि. शा. जो.

* पंडितरायाचे शिष्यवर्गांपैकीं कोणी एका विद्वानानें, पंडित भास्कररायाच्या
बाल्यावस्थेपासून तों घेऊन त्याचा अतकाल होईपर्यंत ज्या ज्या गोष्टी घडल्या
तितक्या सगळ्या एकेठिकाणीं करून त्या ग्रंथाचें नाव 'कट्टितित्ताम्लकाव्य'
असें ठेविलें. याचें असें नांव ठेवण्याचें कारण इतकेंच ऐकतों कीं, रायाच्या
आयुष्यांत काहीं तिखट वडू व आवट ह्म० चागल्या मध्यम व कनिष्ठ गोष्टी
घडल्या हें मनात आणून ग्रंथकर्त्यानिं असें नांव ठेविलें असावें. व तोच
ग्रंथकार असें लिहितो कीं, पंडितराय हे महारोगग्रस्त झाले असता त्यास अर्घ्यप्र-
दानानें गुण येऊन ते पूर्वग्रह झाले, तेव्हा त्याच्या अतःकरणात असें आलें कीं,
अर्घ्यप्रदानावर काहींतरी ग्रंथ रचून लोकांस त्याची योग्यता दाखवानी.
असें मनात आणून त्यांनीं प्रथमतः त्याजर 'वृत्तभास्कर' या नावाचा ग्रंथ
रचला व त्या दिवसापासून रायास ग्रंथरचनेचा नाद लागून त्यांनीं पुढें शेंकडो
ग्रंथ रचले. अशी माहिती एकानें (एधील वे. शा. सं. रा. रा. दामोदर
शास्त्री साठे यांनीं) सांगितलेली लोकांस सादर केली आहे.

आता आशा इति प्रोक्तान्यष्टौ नामानि वै दिशाम् (<) ।	
शर्वरी शिरिणा श्यावी मीकी शोकी पयस्वती ॥	११
अक्षरूम्या क्षपा रान्या यम्या नम्या तमस्वती ।	
दोषा नक्ता तमोऽसिक्री घृताच्यूधो रजः पयः ॥	१२
हिमा वस्वीति रात्र्याख्यास्त्रयोविंशतिरीरिताः (२३) ।	
सूनरीसूनृतावर्यो सूनृता सूनृतावती ॥	१३
मुन्नावर्यर्जुनी भास्वत्योदती च विभावरी ।	
अहना द्योतना श्वेत्या वाजिनी वाजिनीवती ॥	१४
चित्रामधारुपीति स्युरुपो नामानि षोडश (१६) ।	
चासर स्वसराणि द्युर्वस्तोर्भानुर्घृणो दिवा ॥	१५
दिनं घृतश्च घर्मश्च द्यविद्यवि दिवेदिवे ।	
अहो द्वादश नामानि (१२)	
मेघोऽभ्रं पर्वतोऽसुरः ॥	१६
अश्रो गोत्रो बलो ग्रावा वृषन्धिवृत्र ओदन ।	
पुरुभोजा अद्रिरश्मा बलिशानो गिरिश्वरुः ॥	१७
उपरः शम्बरः कोश उपलश्चमसो ब्रज ।	
बराहो रौहिणश्चैव रैवतोऽहिर्बलाहकः ॥	१८
दृतिः फलिग इत्येव त्रिंशन्नामानि वारिदे (३०) ।	
धाग्याणी भारती गीर्गीर्वाण श्लोकः सरस्वती ॥	१९
धारा गभीरा गम्भीरा मन्द्रा मन्द्राजनी निवित् ।	
गौरी सुपर्णा गान्धर्वी वाणीची धमनि पविः ॥	२०
वाशी नाळीरिळा मेना मेळि. सूर्या नना विषा ।	
वग्नु स्वाहो-पदिर्मायुर्जि(पब्दिमायू जि)हा घोषः स्वर स्वनः ॥	२१
काकुब्जोत्रा गणो गायर्धेना प्रा विषणा कशा ।	
शब्दो नैवेकुरानुष्टुबदितिर्धेनुरक्षरम् ॥	२२

गल्दा मही शची वल्गुः सर इत्याद्वया इमे ।	
वचसः सप्तपञ्चाशत् (५७)	
ज (ज)लमम्बूदकं पयः ॥	२३
क्षीरं सलिलमम्भोऽर्णस्तोयं तूयं वन विपम् ।	
कच(व)न्धं वार्नमः (वा नभः?)क्षोदः पुरीषं क्षद्म पिप्पलम् ॥	२४
वृत मधु कशो रेतो वृवूक जन्म वर्तुरम् ।	
सुशेम धरुणं तुद्रया ध्वस्मन्वद्भुसमक्षरम् ॥	२५
अररिन्दान्यायुधानि जामि स्रोतः क्षपः सुरा ।	
अहिः सरो रसस्तृप्तिर्भेषज स्वः सहः शवः ॥	२६
यादुरोजः सुखं क्षत्रं भूतं भुवनमावयाः ।	
भविष्यदप ई व्योम स्मृतीकं सदनं यशः ॥	२७
महः स्मृतीकं(महो यहेन्दू) स्व(स)र्णीकं सतीनं सदा गम्परम् ।	
हविर्गभीरं गहनं योनि सत्यमृतं रयिः ॥	२८
ऋतस्ययोनिरन्नं सन्नामापो वहि(वर्हि)रक्षितम् ।	
नीर पूर्णं वपुः सर्वं पवित्रं हेम शम्बरम् ॥	२९
शुक्र तेजोऽमृत स्वर्गो(सर्गो) जलापं वारिक स्वधा ।	
महदम्बं शुभं सर्पिः कृपीटमिदमित्यपाम् ॥	३०
एकोत्तरशतं संज्ञाः (१०१)	
नप्त(द्य) खा सरितोऽमुवः ।	
सोरा अवनयो यव्या[ः] स्रोत्या एन्यश्च मातरः ॥	३१
मादोअर्णा रोधचक्रा रुजाना धुनयोऽपि च ।	
हिरण्यवर्णा पें(पा)र्वत्यो नमन्वो हरितस्तथा ॥	३२
अर्णाः कुल्या वर्य उर्व्य ऊर्जस्वत्यश्च रोहित ।	
पयः स्ववन्त्यो भास्यत्य इरावत्यश्च सस्तुत ॥	३३

इह स्मृतीकमिति पाठान्तर स्मृतीकमित्यस्य स्थाने कश्चिद्दृश्यते निगण्टुषो 'वर्ह, इन्दु' इति च पदे अत्र न लभ्यते. २ सर्गा (नि०). ३ वारि (नि०) ४ पार्वत्य (नि०).

पयस्वत्यस्तरस्वत्यः सरस्वत्यश्च सिन्धवः ।

रोधस्वत्यो हरस्वत्यो वक्षणा अजिरा इति ॥

३४

सप्तत्रिंशन्नदीनामान्य(नि) (३७)

(अ)श्वो वाजी हयो नरः ।

हसासोऽर्वा वह्निरत्यो दधिक्राः पैद्द एतशः ॥

३५

औच्चैश्रवस एतग्वः पतङ्गा आशुरेव च ।

दैर्गस्ताक्षर्यो दधिक्रावा सप्तिरव्यथयोऽरुपः ॥

३६

शेनासश्च सुपर्णाश्च माश्चत्यो(त्वो) द्यध एव च ।

हार्याणामित्यश्वशब्दाः पार्द्दिशतिरुदीरिताः (२६) ॥

३७

हरी इन्द्रस्य, हरित आदित्यस्य तुरङ्गमाः ।

अरुण्यो गाव उपसा, विश्वरूपा बृहस्पतेः ॥

३८

पृषत्यो मरुतामश्वा, श्यावाः सवितुरीरिताः ।

रोहितोऽग्रे र,जाः पूष्णो, सासभावश्चिनोरपि ॥

तुरगा नियुतो वायो(ः)

र(अ)थ दीदयति द्युमत् ॥

३९

भ्राजते भ्राशते शोचति भ्राश(श्य)ति द्योतते ज्योतते मन्दते भन्दते ।

रोचते चेति शब्दा ज्वलत्यर्था एत एकादशा(श) (११)

(अ)थ ज्वलद्वाचकाः ॥ ४०

कल्मलीकिनमर्चिश्च शोचिर्वे जङ्गणामवन् ।

हणिर्हरस्तपस्तेजो जमह्वै मल्मलामवन् ॥

शृङ्गाणीति (११) समाप्तोऽभूद्भूम्यादेर्वर्ग आदिम ॥

४१

इति भूम्यादिवर्गः ॥ १ ॥

अलु वरन्ती चर्त्तुत्यं(वैऋच्च) करणानि करासि धी ।

वरिक्रत्करुण कृत्वो वेपोऽपः वर्तवै शची ॥

१

- कर्त्तव्यं कर्तोर्व्रतं विष्टी शम्भु (शैवम्) वेपश्च कर्त्तव्यम् ।
 शिमी शिल्पं शमी शक्तिर्दसोऽम् इति कर्मणः ॥ २
- पार्द्विंशतिर्नामधेयान्य(नि) (२६)
 (अ)पत्यं तनय(र्यं) प्रजा.(जा) ।
- जास्तुक्तोक तक्म तोक्म सूनुः शेषो गयो नपात् ॥ ३
- यहुरभो बीजमिति सूनोः पञ्चदशाभिधाः (२९) ।
 मनुष्या जन्तवो मर्त्या मर्ता मर्या नरो विशः ॥ ४
- हरयो नहुपो द्राताः कृष्टयः क्षितयो धवाः ।
 विवस्वन्तश्चर्षणयस्तुर्वशा दृह्यवोऽनव ॥ ५
- जगतस्तस्थुपः पञ्चजना पूरव आयवः ।
 यदवः घतनाश्चेति नराख्याः पञ्चविंशतिः(२९) ॥ ६
- षाहू गमस्ती भुरिजौ क्षिपस्ती चैव शक्वरी ।
 करस्त्रावायती अमवानामीशू विनंगृप्तौ ॥ ७
- भरित्रे च च्यवानेति भुजयोर्द्वादशाभिधाः(१२) ।
 शाखा त्रिशः क्षिप शर्या रशना धीतयोऽयुव ॥ ८
- हरितोऽवनयः कक्ष्या[] स्वसारो जामयो विप. ।
 गभस्तयो दीधितयो योजनानि सनाभयः ॥ ९
- योक्ताप्यभोशवोऽथर्यो धुरोऽर्ण्यो(ण्यो)ऽङ्गुलिवाचकाः ।
 द्वाविंशतिः(ः)(२२)
- वै(व)शिम वेति वेन्त्युश्मसि वेसति ॥ १०
- वनोति जुपते हर्यत्याचके वष्टि वाञ्छति ।
 चान्नन्मन्यते छन्त्सदुशिक्षन्ति कानिपत् ॥ ११
- चरमान इतीमेऽष्टादश कान्तिक्रियार्थकाः (१८) ।
 अन्धः पयः श्रव एक्ष पितुर्वानो वैय (ज सुत) सिनम् ॥ १२

इरे'ले(ळे)पमवो घासिरूर्गर्कः शु ससं स्वधा ।	
रसः क्षद्र नमो नेमो ब्रह्मायैः(युः) सूनुता यशः ॥	१३
वर्चः कीलालमित्यन्नस्याष्टाविंशतिराह्वयाः (२८) ।	
वेति भर्वत्यावयति वब्धां हरति वप्सति ॥	१४
वभस्ति भसथोऽविप्यन्वेवेटीति दशाभिधाः ।	
भक्षणस्य (१०)	
शवः पाजः शर्घस्त्वक्षस्तरस्तवः ॥	१५
ओजो बाधो नृम्णं तविपी शुष्मं सहो यहः शुष्णम् ।	
शूपं दक्षो वीळू(ळु) च्यौत्नं वर्गो वधो वृन्ननम् ॥	१६
धर्णसिर्द्रविणं चैव स्पन्द्रासः शम्बरं च वृक् ।	
पौस्यानि मज्जनेसष्टाविंशतिर्वलवाचकाः(२८) ॥	१७
रिक्थं द्रविणं रत्नं रेक्णो वेदो रथिर्मयं वरिवः ।	
श्वत्रं क्षत्रं मीळ्हुं द्युम्रं भग इन्द्रियं गयो रायः ॥	१८
वृम्णं बन्धुर्मेधा राधो वसु भोजनं तना वृत्रम् ।	
ब्रह्म यशःश्रर्वैः(व)सी वृत्तमित्यष्टाविंशतिर्धनाभिख्याः(२८) ॥	१९
अद्भ्योस्त्रियोस्त्रा जगती शक्(क)रीळादितिर्मही ।	
अहीति नव नामानि गवाम(घ) (२)	
(अ)थ वनुप्यति ॥	२०
रेळ्ते हेळ्ते भामते श्रीणाति भृणीयते ।	
कम्पते भोजते चैव तथा भ्रेपति दोषति ॥	२१
दश क्रुध्यतिकर्माणो(णः)(१०)	
मन्युर्हेळो हरो दृणिः ।	
त्यन एहो हरो भामो जूर्णिश्च तपुपी व्यथिः ॥	
इसेकादश नामानि क्रो(क)रो (घः) (११)	
(अ)थ गतिघातवः ॥	२२

अयते कवते गवते नवते पवते वहते जेहते यतते ।	
धमति ध्रजति ध्रयति च्यवते लजति छवते रजति प्रवते ॥	२३
अजगर्त्रसतीपैति कालयति द्रमति द्रवतीपैति पेलयति ।	
कसति त्सरति स्ववति स्यमति स्वरति क्षियति ध्रति हन्त्यनिति ॥	२४
वर्तते लोटते लोठते सर्पति स्यन्दते रहति भ्रमति ध्वसति ।	
रीयते डीयते दीर्यते सक्षति म्यक्षति क्षोदति श्वात्रति प्व कति ॥	२५
आगनीगन्ति जङ्गन्ति वञ्चत्यगन्नीह्वते सर्सेते नेर्देति(ऋच्छति) श्रोतति ।	
द्राति वेपिष्टि योपिष्टि हर्यत्यवत्येति दध्ने(ध्नो)ति च क्षुम्पति स्वसते ॥	२६
प्साति तुरीयति वाति ऋणोति ध्राति रथर्यति गन्ति सिसर्ति ।	
अर्दति मर्दति वेति ह्यन्तादेजति तेजति(रेजति) माष्टि जगायात् ॥	२७
याति भुरण्यति वेनति कण्टति पिस्यति बिस्यति मिस्यति नक्षति ।	
इन्वति जिन्वति घन्वति ऋण्वति सेधति दध्यति युध्यति द्रूळति ॥	२८
गमति ज्वयतीर्यति मिनात्यतति सश्रति ।	
ईर्ते त्सरत्य(सचत्य)रूपति तकत्यार्य(र्य)ति जग(ग)ति(गाति च) ॥	२९
पतति फणति हनति जसति जमति च जवति क्षिर्णात्य(इयक्षत्य)युधु ।	
ज्वैलति(चतति) जिगाति रिणाति च शवति द्वाविंशति शत चोक्ता (१२२)॥	
आशु प्राशुर्मक्षु जीरा जूणिस्तूणिस्तुपु द्रवत् ।	
ओप शूर्ता शूधनास शीभ तूयं शु तूतुजि ॥	३१
भुरण्यस्तुज्यमानासस्तुतुजानो नु साचिव(चीवि)त् ।	
ताजदजा वातरहा अजिर तरणिर्द्युगत् ॥	३२
इति पार्द्विंशतिः क्षिप्रनामानि(२६)	

तच्छिदम्बरम् ।

आके उपाके अर्वाके अस्तमीके च तुर्वशे ॥	३३
--	----

१ नसते (नि०) २ इर्यति इपात इति घातुद्वय पश्यते (नि०) ३ दीर्यति (नि०)
 ४ अधिकोऽय निघण्टुपाठात् ऋच्छतथापठनम् ५ ययापूर्वम् टि० ४ द्रष्टव्या ६ पूव २४
 श्लोक पठित, सचतिथ नैव पठित ७ द्वि पठित वाद्गतेथापठनात् २६ ग्राको द्रष्टव्य
 ८ टिप्पणी ४ ५, द्रष्टव्ये ९ टिप्पणी ६ समम् १० मागीवित् (नि०) १ ४

अवमे उपमे आसादन्तमानामितीरिताः ।

एकादशान्तिकाभिख्याः(११)

रणः समितिराहवे ॥

३४

एतनाः एतनाज्यं च विखादो नदनुर्विवाक् ।

आक्रन्दे समनं सका मीळ्हे नेमथिता भरे ॥

३५

आजावभीके समीके ममसत्यं मृधः स्पृधः ।

वृत्रतूर्ये समरणे आणौ एक्षे च सयुगे ॥

३६

समत्सु समी(मि)धे सरुये समर्ये एत्सु सगथे ।

शूरसातौ वानसातौ समनीके खले खजे ॥

३७

पौंस्ये महाधने वाजे समोहे सन्न सगमे ।

सगेऽज्म संवतः संयत् पदचत्वारिंशदीरिताः ॥

३८

सङ्घामाख्याः(ः) (४६)

अश्रुतेऽशन्नसतोन्वति चानशे ।

आक्ष(क्षा)ण आनडापानो नशदाष्टेत्यमी दश ॥

व्याख्याख्याः(ः) (१०)

अथ दम्नोति निवपन्तु नितोशते ॥

३९

आपि वृश्चति कृण्वति कृन्तति च श्रयति ध्वरति स्फुरति स्फुलति ।

नभते च सृ(सृष्ट)णाति शृणाति पुनस्तळिद्धातिरदर्दयति श्वसिति ॥

४०

अवतिरति वियातो यातयति स्नेहयति धमति दृणाति ।

धूर्वति वृणक्ति रम्णाति मिनाति मिनोति ताब्धिह शम्नाति ॥

४१

तृणेब्हाखण्डल निवर्हयतीति वधार्थकाः ।

त्रयास्त्रिंशद(द्) (३३)

(अ)थो वज्रो दिद्युद्धेतिर्नमः पविः ॥

४२

नेमिर्मेनि. सृकः कुत्सः कुलिशोऽर्जो वृको वध ।

स्वधितिः सायकस्तुन्नः(स्त्र)स्तिग्म. परशुरित्यमी ॥

४३

अष्टादशाहया वज्रस्ये (स्य) (१८)

(इ) रज्यति च पत्यते ।

राजति क्षयतीत्यैश्वर्यार्थाश्चत्वार ईरिता (४) ॥

४४

अर्यो नियुत्वान्राष्ट्रीन इति चत्वार ईशितुः (४) ।

शब्दा इति तु कर्मादेर्द्वितीयो वर्ग उद्गत ॥

४६

इति कर्मादिवर्गः ॥ २ ॥

तुवि कुविदुरु पुरु सलिल शत सहस्र परीणसा विश्वम् ।

शश्वद्भूरिव्यानाशिरिति तु द्वादश बहोः शब्दा (१२) ॥

१

ऋस्वो निवृष्व कृध्वल्प प्रतिष्ठा मायुकोऽर्भकः ।

क्षुल्लको व(व^२)भ्रको दभ्रमृहन्हस्वाभिधा इमा ॥

२

एकादश(११)

महद्भ्र ऋष्वस्तवस उक्षित ।

उक्षा ऋभुक्षा विहायास्तविपो महिपो बृहत् ॥

३

गभीरो माहिनो यद्वो ववक्षिथ विवक्षसे ।

ब्राधन्विरप्शी बहिष्ठ ककुहो रभसोऽम्भृण* ॥

४

अम्बोऽद्भुत बर्हिपदित्यभिधाः पञ्चविंशतिः ।

महतो(तः)(२५)

(अ)थ गयो गर्तो हर्म्यं पस्त्यममा दमे ॥

५

नीळ दुर्या दुरोणेऽस्त स्वसराण्यजम शर्म च ।

छर्दिश्लया सन्न योनिर्वरूप शरण छदि ॥

६

कृदर कृत्तिरित्येवमाख्या द्वाविंशतिर्गृहे (२२) ।

सपत्यच्छत्यृणद्धचृभ्रोतोरज्यति सपर्यति ॥

७

विवासति विधेम स्म(२) नमस्यति दुवस्यति ।

दशैते परिचर्यार्याः(१०)

शिन्वाता शतरा शिवम् ॥ ४

८

शेव शिल्गु शातपन्ता स्यूमक शेवृध मय ।

सुग्न्य शूप शुन शग्म जलाप भेपज च शम् ॥

९

स्योन क सुदिन सुप्र सुखनामानि विंशतिः(२०) ।	
निर्णिग्वत्रिर्वपुर्वर्ष पेशोऽप्र कृशन मरुत् ॥	१०
अप्स प्मु पिष्टमतिररुप ताम्रमर्जुनम् ।	
शिल्प चेति तु रूपस्य नामान्युक्तानि षोडश (१६) ॥	११
अस्त्रेमानभिर्शस्त्योऽनेमानेद्योऽनवद्यश्च ।	
पाको वामो वयुन मुनीय उक्थयो दश प्रशस्याख्याः(१०) ॥	१२
केतु केतश्चेतश्चित्त धी क्रतुरैसि (मु) शची माया ।	
वयुनमभिल्येस्त्रेकादश तु प्रज्ञाभिधानानि (११) ॥	१३
वट् श्रत्सत्रर्तमद्धेत्या सत्पस्यते पडाढयाः (६) ।	
विचर्षणिर्विचष्टेऽवचाकशद्विश्चर्षणि ॥	१४
चिक्यच्चाकनदौ(द)चक्ष्म चष्ट इत्यष्टधातवः ।	
पश्यसर्थाः(ः) (८)	
अप हिक नुकमाहिकमारुतम् ॥	१५
नकिर्नकीं माकिरार्कीं मुक नवपदानि तु ।	
निपातास्ते तु नानार्थ(र्था) अथवा स्य(स्यु)रनर्थका (९) ॥	१६
अग्निर्न ये इदमिवेद यथा जार आ भगम् ।	
श्रतुरश्चिद्दमानाद्वाह्यणा व्रतचारिण ॥	१७
हिरैण्यरूपस्तद्वर्णां मेपो भूतो भियन्नय ।	
वृक्षस्य नु प्रजया च तद्वदित्यादिपूदिता ॥	१८
नेकानुचिद्यथावत्था हिरण्य व्याह्यणा अपि ।	
मेप(भूत) इत्यादय शब्दाः विज्ञेया उपमार्थकाः (१२) ॥	१९
स्तोभति गायति रेमति ष्छत्स्यर्चति गूर्णयति व्हयते च ।	
रश्नैति रजयति यौति गृणाति छन्दति महयति रीति रूपायति ॥	२०

१ नाम्ना २ भगु (नि०) ३ अच म (नि०) ४ निरग्टी 'तद्वप' इयेव लभ्यते
 ५ निरग्टा वृक्षस्य नुन पुच्छताया इति पद रदयत ६ तथैति शब्दगु नैव दश्यत
 ७ वृजय न (नि०)

- रिहति पणायति धमति पष्टक्षाः सपति कृपण्यति भनति पनस्यति ।
स्वरति रसति मदति नदति पणते वेनति जल्पति शंसति जरते ॥ २१
- शशमानः पूजयति बल्गूयति पनायते ।
मन्दते भन्दते मन्द्रयते छदयतेऽपि च ॥ २२
- मन्यते वाजयति च स्तौति नौतीति धातवः ।
चतुश्चत्वारिंशदर्थस्यार्थाः (४४)
- अथ विपन्यवः ॥ २३
- विभ्रो मनीषी मन्घाता विघाता मतयः कवि ।
विभ्रो गृत्स ऋभूर्धोरो वेनो वेधाश्च वाघतः ॥ २४
- कीस्तासोऽद्धातयः कण्वो नवेदा मतुथा विपः ।
आकेनिपो विपश्चिच्च मनश्चिदुशिजस्त्विति ॥ २५
- चतुर्विंशतिसंख्याका मता मेधाविनोऽभिधाः (२४) ।
रेभः कारुर्जरिता सूरिः कीरिर्नदः कृपण्युर्गो ॥ २६
- स्तामू रुद्रश्छन्दो नादः स्तुविति त्रयोदश स्तोतुः (१३) ।
यज्ञो वेनोऽध्वरो मेधो विदयः सवन मलः ॥ २७
- नायो होत्रा विष्णुरिष्टिरिन्दुर्धर्मः प्रजापतिः ।
देवतातेति यज्ञस्य मोक्ता पञ्चदश(शा)भिधा (१५) ॥ २८
- भरताः कुरवो वृक्तबर्हिषश्च यतस्तुचः ।
सबाधो वाघतो देवयवो मरुत इत्यमी ॥ २९
- ऋत्विजां वाचका अष्टा(ष्टौ) (८)
- वी(ई)महे यामि मन्महे ।
रिरिट्टि दडि पीपरन्मनामहे मदेमाहि ॥ ३०
- मिमिद्वि शग्धि मायतेरिरीहि पूर्धि यन्धि च ।
इपुध्यति च यन्तारो मिर्माहीति तु धातवः ॥ ३१
- याच्नार्थकाः सप्तदश(१७)
- दाति दाशति दासति ।

- घृणक्षि महते राति तथा रासति तुञ्जति ॥ ३२
 घृणाति शिंक्षि(क्ष)तीत्येते दानार्था दश धातव (१०) ।
 परिस्ववाशिपोऽभ्यर्ष पवस्वेति चतुःपदी ॥ ३३
 सत्कृत्य प्रार्थनां व्रूते (४) द्वौ सस्ति स्वपितीति तु ।
 निद्रार्थका(कौ) (२)
 व (अ)थो कूप कातु कर्तोऽवत क्रिवि ॥ २४
 वव्र कारोतरत्काट खात कुशय ऋश्यदात् ।
 वेवट सूद उत्सश्च कूपशब्दाश्चतुर्दश(१४) ॥ ३५
 मुपीवास्तस्करस्तका रिक्वा रिम्वा रिपुस्तृपु ।
 तायुर्हुरश्चिद्रिहाया अवशसो मलिम्लुच ॥ ३६
 वृको वनर्गुरिति तु स्तेनशब्दाश्चतुर्दश(१४) ।
 निण्य सस्वस्सनुर्तार्हिरुक प्रतीच्य तथापीच्यम् ॥ ३७
 त(नि)र्णोतातर्हितयोरिमानि षण्णामधेयानि(६) ।
 आके पराके पराचैरारे चैव परावत ॥ ३८
 दूरस्य पंथ नामानि(५), प्रज्ञ पूर्य सनेमि च ।
 प्रवया प्रदिवोऽहाय षण्णामानि पुरातने (६) ॥ ३९
 इदानीं नूतन नव्य नव नूतमिदेति पद् ।
 नव्यनामान्य(नि) (६)
 (अ)थामीके प्रपित्वे इति नामनी ॥ ४०
 आसन्नस्यार्मव दध्रमल्पस्याथ तिर सत ।
 अमाप्तवाचिनी प्राप्तवाचिनी केचिद्वाचिर ॥ ४१
 त्वो नेम इति चार्धस्य, ऋक्षाश्च स्तृभिरित्युडोः ।
 वल्मीककृमिसङ्घे द्वे वग्नीभिरुपजिह्विका ॥ ४२
 उ(ऊ)र्दर रुदर चेति धान्यावपननामनी ।
 रम्भ पिनाक दण्डस्य, मेना ग्रा इति योपिताम् ॥ ४३
 अया एनेत्यनेनार्थो, शिक्षार्थो शोषवैतसौ ।

सिपक्तु सचते धातृ(तु)द्वय सेवार्थकं मतम् ॥	४४
भ्यसते रेजते धातु (तू) भयवेपनवाचकौ ।	
रोदसी अम्भसी क्षोणी पुरन्धो धिपणे स्वधे ॥	४५
नभसी रौ(र)जसी ओण्यौ सदसी सदनौ महीं ।	
चम्बौ गभीरे गम्भीरे पार्श्वो घृतवती अही ॥	४६
उर्वी पृथ्वी अपारे च बहुले अदिती तथा ।	
दूरेअन्ते इत्यखण्ड पदमेकमितीरिता ॥	४७
घावापृथिव्योरभिधाश्चतुर्विंशतिसंख्यकाः (२४) ।	
वह्वादिनामको वर्ग समाप्तोऽभूत्तृतीयक ॥	४८
इति वह्वादिवर्गः ॥ ३ ॥	

इति भास्कररायेण काण्डो नानापदाभिधः ।

भ्वादिकर्मादिवह्वादिवर्गस्त्रिभिरुदीरित ॥ ४९

॥ इति वैदिककोशे नानापदकाण्डः प्रथमः समाप्तः ।

जह्वेति हतवानर्थे, निधा पाशसमूहके, ।

शितामेति पद बाह्यैर्धौनी श्यामे यरुत्यपि, ॥ १

मेहना मद्गृहे नास्तीत्यर्थे च महनीयके, ।

दंभूना दानमनसि तथा दात(न्त)मनस्यपि ॥ २

इपिरंः भ्रेरके चेच्छावति, मूपस्तु मूच(प)का(क) ; ।

कुरुतार्थे कुरुतन, चालन्या तित्तउ(ऊ) स्मृतम् ॥ ३

मंन्दुर्म(न्दू म)दिष्णौ मुदिते, शिप्रे स्तो नासिके हनू ।

लोधां(ध)लुब्धे, तुग्ं व तीर्थे, शीरमित्यनुशायिनी(नि) ॥ ४

१ रजसी (नि०) २ 'गुदे' इति पाठान्तरम् ३ 'यस्य चित्त गृहे सक्त तस्मि दममन स्मृति', 'हान्तेषु मनोऽस्येति विग्रह' अय शोध प्रयत्नापुस्तके दृश्यते ४ ग दसिके' इति पाठान्तरम् इतिरेण (नि०) गन्तव्ययम् (शाध) ५ मूयिना' इति पाठान्तरम् बहुवचन इति शोध ६ तित्तउ (नि०) ७ म्न्दू (नि०) ८ लोधा, (पा०) लोध (नि०) ९ तुग्ंनि (नि०) १० 'अशनशीलेऽपि' इति शोध

उदरे जठरे; वाहः सोमे; मध्या तु मध्यतः ।	
कायमानश्चायमाने तथा कामयमानके ॥	५
विद्रुधे विद्वे व्यूढे, ह्युपदं(दे) तु ह्युमाश्रय ।	
नंसन्त इत्यभिमुखे, नमतो व्याप्तुवन्ति हि ॥	६
परितक्म्याभितो गन्ध्यामीमन्ता ईरितान्तका ।	
अधसत्या(त्या)ककत्र्या(त्र्या) स्यादिप्मिणो गतशालिषु ॥	७
हन्तारो हन्यमानाश्च तेषाभिपूयमाणका (?) ।	
स्तुतिमन्त शब्दवन्त इति आहनसः स्मृता ॥	८
सुविते शोभनगतौ प्रसवेऽपि च स स्मृता (त) ।	
दयादानविभागेषु दर्पते दाहहिंसयोः ॥	९
पुराणनव्ययोर्नूचं नूचिदित्यथ दावने ।	
प्रदौनाय प्रदात्रे वाक्पारः सूर्यकूर्मयो ॥	१०
सुतुकः सुगमे; सुप्रायणाः सुगमनार्थका ।	
च्यवनश्चावने चर्षी, शिशीते तीक्ष्णवाचक ॥	११
अप्रायुवोऽप्रगच्छन्तोऽप्रमाद्यन्तश्च कीर्तिताः ।	
रजो हरश्च ज्योतिष्यस्वह्नि लोकेषु चासृजि ॥	१२
जुहुरे जुह्विरे, व्यन्तः पश्यत्स्वश्रत्सु गन्तुषु ।	
वाशी वाच्यश्म-मंथा(म्या) (?) च, क्रांणा(ण) कुर्वाण ईरितौ (त) ॥ १३	
विष्णुणो विषमे; जामिर्भागिनीभ्रातृबन्धुषु ।	
संजातीयेऽतिरिक्ते च, बालिशेऽथ पिता पिता ॥	१४

१ उदरे जठरं २ 'स्तोत्रेऽपि' इति शेष ३ 'विद्रुधे विद्वे रुद्र' इति पाठान्तरम्
 ४ ह्युपदे (नि०) ५ 'हुमाश्रय' ६ 'नंसन्ते स्यान्नमन्तऽर्थे'. ७ 'परितक्म्या मता रात्र्या-
 मीमन्ता' इमन्ते (नि०) ८ 'ईरितान्ता' इति शेष. ९ 'शालिन' इति पाठ.
 १० 'इच्छावन्तो दर्शकाश्च' ११ 'तथाभिनयमाणका'. १२ 'प्रजायामपि च स्मृत' ।
 १३ गन्ध्याऽप्ययन् (शोध) १४ 'निपातावती' (शोध) १५ 'दानार्थे य स्यारसमुद्र'.
 वाक्पारस्य (नि०) १६ सुयजा अपि (शोध). १७ अप्रायुव (नि०) १८ न गच्छन्ते,
 १९ मर्ष्या. २० प्राण. क्राणा (नि०) २१ ईरित २२ पुनरुक्ते संजातीये .

शंयोस्तु सुखयौ रोगशमने भयनाशने ।	
बृहस्पतेस्तनूजेऽपि; स्थापयामासुरेरिरे ॥	१५
अदितिः स्यादा(द)दीनायां खण्ड्यायां देवमातरि ।	
जमुरिः क्षुधिते; मन्दी स्तोतव्ये स्तुतिकर्तरि ॥	१६
गौर्गन्तारि मयूरे च; जरते स्तुतिकर्मणि ।	
दांसिं; कर्मणि, तूताव विष्ट्वौ; गातुरध्वनि; ॥	१७
विर्युज्यमाने वियुते; चयसे गतिहिंसयोः; ।	
ऋधक् सत्यपथक् वृ(गृ)द्धिष्वस्या अस्येति तु द्वयम् ॥	
उदात्तं प्रथमादेशे तीव्रार्थेऽर्घ्या(प्य)नुदात्तकम् ॥	१८
अन्वादेशेऽल्पके; संस्त्रि(क्ति)मेधे स्त्रपयितर्यपि ।	
वाहिष्ठः स्याद्द्वोद्वतमेऽप्यत्यन्तं व्यामुवत्यपि ॥	१९
वावशाने(न)र्स्तूयमाने तथा कामयमानके ।	
वार्ये(र्य) तु वरणीये स्याद्द्वर(रे) श्रेष्ठेऽन्ध ओदने ॥	२०
तिमिरे नेत्रहीने च; दूतः संदेशहारके ।	
असश्चन्ती असज्जन्त्योर्व्यु(न्त्यव्यु)दस्यन्त्योर्वनुप्यति ॥	२१
जिवांसि नुस्तितौ छौच(?) तरुप्यति जिवांसति ।	
भन्दनाः स्तुतयः प्रोक्ताः; आहन अपहन्तरि(?) ॥	२२
जपत्यध्येतारि ऋषी नद; ऊतिस्तु रक्षणे ।	
सोमोअक्षाः क्षरत्यर्थे; श्वात्रं शीघ्रतरार्थकम् ॥	२३
'ह(हा)समाने तु द्वप्यत्योर्जवेन स्या(स्प)र्द्ध(र्ध)मानयोः ।	
पद्भिः पादैर्बाधनैश्च पानैश्च स्पर्शनैरपि ॥	२४
ससमन्ये माध्यमिके ज्योतिषि स्यादथ द्विता ।	
द्वैधे; द्वा इति तु ब्रात्यावरीतारस्तथोपस ॥	२५

१ शमुस्तु. २ इदीनाया. ३ मन्दिने' (नि०) ४ मयुपि. ५ वृस्यं (नि०) ६ वावा-
पृथिव्या. ७ प्रधानेति प्रोध.. ८ यानुदात्तकम् ९ मर्दि (नि०). १० द्वोद्वतमे. ११ नः
वाश्यमाने. वावशानः (नि०). १२ वार्ये(पा०) वार्य (नि०). १३ धेष्ठतमेपान्ध. १४ व्युद०.
१५ आहनः (नि०). १६ हासमाने (पा०) हासमाने (नि०).

वराहस्तु वराहारहर्ता यज्ञोऽम्बुदोऽङ्गिरा ।	
समूलोत्खातकर्ताथ देवभेदा वराहव ॥	२६
स्वसरं दिवसे, शर्या अङ्गुलीषु शरेष्वपि ।	
अर्को वृक्षान्नमन्त्रेषु, पविर्नेर्भ्या, सचा सह ॥	२७
धन्वान्तरिक्षे च मराविद्धेथ(त्थेत्य) स(सि)नमोदने ।	
चित्पूजाया पश्या(शा)मोद् स्यादुपमाया समुच्चये ॥	२८
वक्षो भुजान्तरे, तोद शिक्षके, शुम्नमोदने ।	
कीर्त्या चाघृणिराया(य)तप्रभे, स्वञ्चास्तु पावके ॥	२९
पवित्रं जलवाय्वग्निमन्त्रेन्द्रकेन्द्ररश्मिषु ।	
शिपिविष्टः प्रशसाया रश्माविष्टे च कुत्सिते ॥	३०
विर्षेणौ चाथर्यु(र्यु)रतन(१)शालिन्यथ पृथुज्यायाः ।	
एथवेगे, काणुका तु कान्तक्रान्तेन्दुवर्तुका ॥	३१
अग्निगुः पावके मन्त्रे पुरुहूते प्रशासने ।	
आपान्तमन्युरापाति(दि)तमन्यौ स्यात्प्रमशा तु कुल्मा(ल्या)याम् ॥	३२
उर्वश्याप्सरस (उर्वश्यप्सरसि) स्यादाङ्गुपः स्तोम आघोषे ।	
वाजपस्त्यं सोमरसे, वयुनं ज्ञानशोभयो ॥	३३
अग्नेन तुल्यो यद्रन्धो वाजगन्ध्यं तु तन्मतम् ।	
गर्धं तु ग्रहणार्हं स्याद्गृधितालिङ्गिता मृ(स्मृ,म(१))ता ॥	३४
कौरयाणः वृत येन यान तद्वाचको भवेत् ।	
यस्य तु त्वरित यान तौरयाणस्तु स स्मृत ॥	३५
अह्वयाणस्तु स प्रोक्तो यस्य यानमत(ल)जितम् ।	
हरयाणस्तु यद्यान यत्किञ्चिद्धरते बलात् ॥	३६
नादर्वा(मार्दवा१)पादको रन्दी; कर्मसु स्थिर आरितः ।	
तूर्णाशमुदके, क्षुम्पं शिलीत्रे(न्त्रे), निष्प(त्प)पी विष्टे ॥	३७

१ स्वसराणि (नि०) २ नम्या ३ आ(नि०) ४ विष्णु (नि०) ५ निष्पपी(पा०)
त्रि प्रपी (नि०) सूयें

पदिं पक्षी, सोमरसे निचुम्पुणे(ण)निचुकुणौ(?) ।	
पादुर्गत्या, वृकश्चन्द्रे स्ये(र्ये) शुनि च जम्बुके ॥	३८
अज्ञातनामधेय यज्जोपवाकं तदीरितम् ।	
कृति(त्ति)र्यशोन्नकन्थासु, श्वघ्नी कितव उच्यते ॥	३९
सैमः स्व(स्त)र्व ; कुटं(ट) कर्म, चर्पणिर्द्रष्टरि स्मृत ।	
केपयो(य) कुत्सिते, शम्बो वत्रे, जिह्वासु(तु) काकुटम् ॥	४०
करोप्यभिमुख शीघ्रमित्यर्थे तूतुमाकूपे ।	
अच्छेतु(छेति) प्रामु(सु)मित्यर्थे, सर्वत प्रसृत परि ॥	४१
ई सीमिति द्वये(य) पादपूरणे त्य(ऽन्त्य) परिग्रहे ।	
अंसत्रं वर्मघनुपो, व्यो(व्यो)म्नि स्तोमे च वीरिटे ॥	४२
एनमेनामिति पदे एतच्छब्दार्थके मते ।	
सृणिर्दात्रेऽङ्कुशे चेति, जहादिर्वर्ग ईरित ॥	४३
इति जहादिवर्गः ॥ ४ ॥	

आशुशुक्षणिरग्री स्यादुद्धिदीपयिपावपि ।	
आशा दिशश्चोपदिश , काशिः स्यान्मुष्टिवाचक ॥	१
अलातृणः कुणारुश्च कल्पयं च शिरिम्बठः ।	
इलीविशः कियेधाश्च पडमी मेघवाचका ॥	२
सललूकं तु सतुब्धे, विस्तुहस्तवाप ईरिता ।	
नक्षहाभमिति प्रोक्त व्याप्तिमात्रेण हिंसकम् ॥	३
अस्कृधोयुस्तु दीर्घायुर्निगृम्भाः शीघ्रहारिणा (ण) ।	
ओपध्यो वीरुधः सोमरमवाची ऋदूदरः ॥	४
वक्तव्योक्तो(क्त्यो) महोक्तश्च वृबदुवयमिति स्मृत ।	
पुलुकामो भूरिकाम , कपना रुमयो मता ॥	५
भारुजीकः सुप्रसिद्ध प्रकाशो यस्य स स्मृत ।	
ओमना रक्षणापार्थ, जूर्णः शक्त्याख्यमायुवम् ॥	६

१ निचुम्पुणे (नि०) २ समस्यव कुट समस्य (नि०) कुटंस्यात्प्राण (नि०) ३ अष्ट (नि०) ४ प्रामु ५ आशाभ्य (नि०) ६ कुणारुश्च. ७ हारिण. ८ महोक्त्यय

आसैंचती(असिन्वती)असंखादयन्यौ(न्त्यौ); प्रकलविद्वणिक् ।	
धान्यमर्जनपात्री या सोपलप्रक्षिणी मैता ॥	७
उपसीति ह्युपस्थाने; रुजाना नद्य ईरिताः ।	
पाथोने(न्ने)ऽम्बुनि खेऽभ्यर्धयज्वा पूष्णीक्ष ईशिपे ॥	८
सवीमन्यम्यनुज्ञायामस्मे इत्यस्मदर्धकम् ।	
अमूरः पण्डिते; क्षोणं गृहे; श्रायन्त आश्रिताः ॥	९
ज्ञानानि विदथानि स्यु ; समथाः सर्वतः पृथुः ।	
शशमानः शंसमानः; आशीराशिपि चाशिरे ॥	१०
अजीगरिति चागृह्णा अगारीरिति वार्धवत् ।	
देवांच्या देवगत्यार्थे; कृपा कल्मि(ल्पि)तयार्धकम् ॥	११
विजामातुरपर्याप्तजामातृत्वस्य वाचकम् ।	
सोमानमभिपोत्ता(ता)रमोमास्तो रक्षवा मताः ॥	१२
अनवार्यं तु सकलं; किमीदी पिशुनो मतः ।	
अमीवा रोगभूते स्यादमवानपि तादृशे ॥	१३
भयजात्या रोगजात्यामप्वा; दुरितमहसि ।	
अमतिः स्वात्मविज्ञाने; श्रुष्टी स्यात्सुखशीघ्रयोः ॥	१४
रुशद्रोचिष्णुरूपे स्यात्पुरन्धिर्वरुणेन्द्रयोः ।	
रिशादसस्त उच्यन्ते हिंसका यैर्विदारिताः ॥	१५
सुविदत्रः सुविद्यावान्; सुदत्रस्तु सुदानकृत् ।	
आनुपक् स्यादानुपूर्व्यं; तुर्वणिः संभुजेद्भुतम्(भजेद्भुतम्) ॥	१६
गिर्वणः(णाः) स्तुतिसभक्ता; सूर्तं तु ससमीरित(ते) ।	
जारयाय्यजनीत्यर्थे; यादृशिमन्यादृशेऽर्थकम् ॥	१७
अग्रिया त्वग्रगाम्यम्यगसम्यक्चन ओदनः ।	
शुरुधो जङ्गतीरापः वै(प)चता पक् उच्यते ॥	१८

१ असिन्वती. २ स्मृता. ३ देवोदेवाच्याकृपेत्येक पदम् (नि०) ४ किमीदिने' (नि०).

५ पूर्व्ये. ६ गिर्वणसे (नि०) ७ असूत् सूते' (नि०). ८ ससमीरिता. ९ पृचता (नि०).

अमिनस्त्वनवच्छिन्नावयवोऽर्थाप्रतिष्कृतः ।	
प्रतीकारविनिर्मुक्ते; सुशिप्रो दीर्घनासिके ॥	१९
शोभमानहनौ च; द्विवर्हा द्विगुणवृद्धिमान् ।	
शाशदानस्तु शाश(शा)घमानः; स्रप्रो भुजङ्गमे ॥	२०
उराणो बुँ(व)हुकुर्वाणे; रमणीयेषु रंस्विति ।	
प्रकारेऽक्र(ः)स्तिपाः कूपे; जवारु रविमण्डले ॥	२१
स्तियानामप्स्वथ स्तोत्रे जरूथं; कुलिशः पवौ ।	
विपयैकप्रधानो यस्तर्तेनुष्टिं स्तु(त)स स्मृतः ॥	२२
वर्हणा परितो वृद्धौ; तुञ्जो दाने;ऽनले भूमिः ।	
संसारे विष्पितो; रौस्थि(स्पी) स्तुतिकर्तरि चाम्भसि ॥	२३
तुरीपमुदक प्रोक्तमृञ्जतिस्तु प्रसाधने ।	
ऋजुनीतिस्तु(ती तु) कौटिल्यरहितं गमनं मतम् ॥	२४
ऋदूपे दूरपतनौ तथागमनपातिनौ ।	
प्रतद्वसू हये; चोष्कूयमाणो दानकर्तरि ॥	२५
जिन्वति प्रीयते; चोष्कूयते धातुर्गु(व्यु)दस्यति ।	
हिनोतेति प्रहिणुत, स्वयमित्यर्थक सुमत् ॥	२६
दिर्विष्टिः स्वर्गफलक कर्म, दूतस्त्तरावति ।	
महत्स्यमत्रो; मन्त्रोक्तगुणशालिन्यृचीगमः ॥	२७
अनर्वानाश्रितेऽनर्शरातिं निष्पापदानकृत् ।	
असाम्यनन्ते; र्गल्दा तु धमन्यामथ जलहवः ॥	२८
निर्ज्वालनेषु; घकुरो ज्योतिरोध(घ)जलौप(घ)यो ।	
वेकनाटानिति प्रोक्ता ये तु द्विगुणकारिणः ॥	२९
अभिधेतनशब्दः स्यादभिधावनवाचकः ।	
अंहुरोऽह (ह)रण चाव(थ) कूपे; वाताप्यमम्भसि ॥	३०

वतः खेदेऽनुकम्पाया, चाकन्निच्छति पश्यति ।	
रथर्यति रथमै(मि)प्सावमक्रा ना(गो)न्तरिक्षयो ॥	३१
सटान्वेऽनारत शब्दकर्त्ता, कम्पक आधयः ।	
योऽनवक्षिप्तवचन स भवेदनप्रवः ॥	३२
पराशरस्त्वृषौ हिंसे, दनः स्युर्दानचेतस ।	
विकर्तनसमा दन्ता यस्या सा तु क्रिविर्दती ॥	३३
ससारिच्छौ शरारुः स्याद्वन्तहीने करुळती ।	
कीकटो नास्तिके, द्य(द्वच)र्थ इदयुरिदमिच्छति ॥	३४
एतद्वत्यप्यथो बुन्दो(न्द)वृन्दवृन्दारकाः शरे ।	
भत्यो(१) अत्यो (अन्त्यो)गजेऽपि, किः वर्तल्युल्व शब्दो जरायुणि ॥	
ऋवीस तु पृथिव्यामित्याशुशुक्षणिवर्गक ॥	३५
अग्न्याद्या देवपत्न्यन्ता एकपञ्चाशता शतम् ।	
देवतावाचिनः शब्दा विशिष्येह न वर्णिताः ॥	३६
इति भास्कररायेण काण्ड एकपदाभिधः ।	
उक्तो जहाद्याशुशुक्षण्यादिवर्गद्वयान्वित ॥	३७
द्वाविंशत्यधिकाना शब्दाना षोडशशतानाम् ।	
यास्कव्याख्यानुमतः सपूर्णा वैदिकः कोशः ॥	३८
इत्याशुशुक्षण्यादिवर्गः ॥ ५ ॥	

इति श्रीमद्भारत्युपाख्यगम्भीरराजदीक्षितसूरिसूनुभास्कर
 रायदीक्षितार्घाचितारचितो द्वितीय ऐकपदिव-
 काण्डो वैदिककोशश्च समाप्तः ।

॥ श्रीः ॥

अथ

वैदिकनिघण्टुः ।

अथ प्रथमोऽध्यायः ।

ॐ । गौः । ग्मा । ज्मा । क्ष्मा । क्षा । क्ष्मा । क्षोणी । क्षितिः । अवनिः ।
उर्वी । पृथ्वी । मही । रिपः । अदितिः । इळा । निऋतिः । भूः । भूमिः ।
पुषा । गातुः । गोत्रेसेकविंशतिः पृथिवीनामधेयानि ॥ १ ॥ हेम ।
चंद्रं । रुक्मं । अयः । हिरण्यं । पेशः । कशनं । लोहं । कनकं । कां-
चनं । भर्मं । अमृतं । मरुत् । दत्रं । जातरूपमिति पञ्चदश हिरण्यना-
मानि ॥ २ ॥ अंबरं । वियत् । व्योम । बृहिः । धन्वं । अंतरिक्षं । आ-
काशं । आपः । पृथिवी । भूः । स्वयंभूः । अध्वा । पुष्करं । सगरः । स-
मुद्रः । अध्वरमिति षोडशान्तरिक्षनामानि ॥ ३ ॥ स्वः । पृथिविः ।
नाकः । गौः । विष्टप् । नभ इति पद साधारणानि ॥ ४ ॥ खेदयः ।
किरणाः । गावः । रुश्मयः । अभीशंवः । दीधितयः । गर्भस्तयः । वनं ।
उत्थाः । वसवः । मरीचिषाः । मयूखाः । सप्तऋषयः । साध्याः । सुपर्णा
इति पञ्चदश रश्मिनामानि ॥ ५ ॥ आताः । आशा । उपराः ।
आष्ठाः । काष्ठाः । व्योम । कुकुभः । हरित इत्यष्टौ दिङ्गमानि ॥ ६ ॥
श्यावी । क्षपा । शर्वरी । अक्तु । ऊर्म्या । रौर्म्या । यर्म्या । नर्म्या ।
दोर्पा । नक्ता । तर्मः । रजः । असिक्री । पर्यस्वती । तर्मस्वती । घृताची ।
शिरीणा । मोका । शोका । ऊर्धः । पर्यः । हिमा । वस्वीति त्रयोविंशती
रात्रिनामानि ॥ ७ ॥ त्रिभावरी । सुनरी । भास्वती । जोदती । चित्रा-
मंघा । अर्जुनी । वाजिनी । वाजिनीवती । मुन्नावरी । अहना । द्योतना ।
श्वेत्या । अरुपी । सुनृता । सुनृतावती । सुनृतावरीति षोडशोपोनामानि
॥ ८ ॥ वस्तोः । धुः । भानः । वासरं । स्वसराणि । ध्रुम । धर्मः ।

१ क्षोणि . २ सगर . ३ रम्या . ४ धीणा . ५ वनी . ६ घोः

गृणः । दिनै । दिवा । दिवेदिवे । यविद्यवीति द्वादशाहर्नामानि ॥ ९ ॥
 अद्रिः । आर्वा । गोत्रः । वलः । अश्रः । पुरुमोजाः । वलिज्ञानः ।
 अश्मा । पर्वतः । गिरिः । व्रजः । चुरुः । ब्राह्मः । शंवरः । रौहिणः ।
 रैवतः । फलिगः । उर्परः । उपलः । चमसः । अहिः । अत्रं । बैलाहकः ।
 मेवः । दतिः । ओदनः । वृषधिः । वृत्रः । अमुरः । कोश इति त्रिंशन्मे-
 घनामानि ॥ १० ॥ श्लोकः । धारा । इळा । गौः । गौरी । गांधर्वी ।
 गभीरा । गभीरा । मुद्रा । मुद्राजनी । वाशी । वाणी । वाणीनी । वाणः ।
 पविः । भारती । धर्मानः । नाळीः । मेळिः । मेना । मुर्या । सरस्वती ।
 निवित् । स्वाहा । वृमः । उपब्दिः । मायुः । काकुत् । निहा । घोषः ।
 खरः । शब्दः । स्वनः । ऋक् । होत्रा । गीः । गार्था । गुणः । धेना ।
 ग्राः । विपा । नेना । केशा । धिपणा । नौः । अक्षरं । मही । अदितिः ।
 शची । वाक् । अनुष्टुप् । धेनुः । वल्गुः । गल्दा । सरः । सुपर्णी । वेकुरेति
 सप्तपञ्चाशद्वाहनामानि ॥ ११ ॥ अर्णः । क्षोदः । क्षत्रं । नभः ।
 अंभः । कर्बधं । सलिलं । वाः । वनं । घृतं । मधु । पुरीपं । पिप्पलं ।
 क्षीरं । विपं । रेतः । कशः । जन्म । वृत्रं । वृत्रं । वृत्रं । वृत्रं ।
 सुक्षेमं । धरुणं । सुरा । अररिदानि । ध्वस्मन्वत् । जामि । आयुधानि ।
 क्षपः । अहिः । अक्षरं । स्रोतः । तृप्तिः । रसः । उदकं । पयः । सरः ।
 भेषजं । सहः । शर्वः । यहः । ओजः । सुखं । क्षत्रं । आध्याः । शुभं ।
 र्यादुः । भुतं । भुवनं । भविष्यत् । औपः । महत् । व्योम । यशः । महः ।
 सर्णीकं । र्चैतीकं । सतो नं । गहनं । गभीरं । गंभरं । ई । अन्नं । हविः ।
 सन्नं । सदनं । ऋतं । योनिः । ऋतस्ययोनिः । सत्यं । नीरं । रयिः । सत् । पूर्णं ।
 सर्वं । अक्षितं । बहिः । नाम । सर्पिः । अपः । पवित्रं । अमृतं । इंदुः ।
 हेम । स्वः । सर्गीः । शंवरं । अम्बु । वपुः । अंबु । तोयं । तूयं । र्छेपीटं । शुक्रं ।
 तेजः । स्वधा । वारिं । जलं । जलापं । इदमित्येकशतमुदकनामानि

१ घृणिः. २ बलाहकः विपधिः. ३ मेना । मेळिः. ४ नमा. ५ शक्रम्. ६ वृत्रम्.
 ७ सिरा, सुरा. ८ अररिदानि. ९ प्रयः. १० यादः. ११ महत् । आपं. १२ सतीकम्,
 स्मृतीकम्. १३ तपीटम्, वृपीटम् (१).

॥ १२ ॥ अवनयः । च्युत्याः । स्वाः । सीराः । स्त्रोत्याः । एन्यः ।
धुनयः । रुजानाः । वृक्षणाः । खादीअर्णाः । रोधचक्राः । हरितः ।
सरितः । अग्रुवः । नभन्वः । वध्वः । हिरण्यवर्णाः । रोहितः । मस्रुतः ।
अर्णाः । सिधवः । कुल्याः । वूर्यः । उव्यः । इरावत्यः । पार्वत्यः । स्वैवत्यः ।
ऊर्जस्वत्यः । पर्यस्वत्यः । तरस्वत्यः । सरस्वत्यः । हरस्वत्यः । रोधस्वत्यः ।
भास्वत्यः । अजिराः । मातरः । नद्य इति सप्तत्रिंशन्नदीनामानि ॥ १३ ॥
अत्यः । हर्यः । अर्वा । वाजी । सति । वद्धिः । दधिक्राः । दधिकारवा ।
एतम्बः । एतशः । पैद्वः । दीर्गहैः । औच्चैःश्रवसः । तार्स्यः । आशुः ।
ब्रध्नः । अरूपः । माश्रत्वः । अव्यथयः । श्येनासः । सुपर्णाः । पतंगाः ।
नरः । ह्यार्याणा । हंसासः । अश्वा इति पद्विंशतिरश्वनामानि ॥ १४ ॥
हरी इंद्रस्य । रोहितोऽग्रे । हरित आदित्यस्य । रासभावश्विनोः । अजाः
पुष्णः । एपत्यो मरुता । अरुण्यो गाव उपसा । श्यावाः संवितुः । विश्वरूपा
बृहस्पतैः । नियुतो वायोरिति दशादिष्टोपयोजनानि ॥ १५ ॥ भ्राजते ।
भ्राशते । भ्राश्यति । दीदयति । शोचति । मंदते । मंदते । रोचते । ज्योतते ।
द्योतते । द्युमदित्येकादश ज्वलतिकर्मणः ॥ १६ ॥ जमत् । कल्मली-
किन । जंजुणामवन् । मल्मलामवन् । अचिः । शोचि । तपः । तेज ।
हर । हर्णिः । शृंगाणि शृंगाणीसेकादश ज्वलतो नामधेयानि ॥ १७ ॥
गौर्हमावर स्वैः १ खेदय आता श्यावी विभावरी वस्तोरद्विश्वोकोऽर्णोऽवनयो-
ऽत्योहरीइंद्रस्य भ्राजते जमदिति सप्तदश ॥

॥ इति निघण्टौ प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

ॐ । अपः । अप्रः । दंसः । वेप । वेप । विष्टी । व्रत । कर्वर । कं-
रुण । शकम् । क्रतु । करणानि । करासि । करिंक्रत् । करती । चक्रत् ।
वर्त्त । कर्तोः । कर्तवै । कृत्वा । धी । शर्ची । शर्मी । शिर्मी । शक्तिः । शिल्प-
मिति पद्विंशतिः कर्मनामानि ॥ १ ॥ तुक् । तोक । तनयः । तोकम् ।

१ यद्दय २ कृतावर्ष ३ रेवत्य ४ सरस्वत्य ५ दोगाह ६ वार्याणाम् ।
७ द्योतने, ज्योतते. ८ घृणि . ९ स्वार्थः . १० शकम्, क्रतु, कृष्णम्. ११ करती, करिञ्जत्.

तकर्म । शेषः । अमः । गयः । जाः । अपत्यं । यहुः । सुनुः । नपात् । प्रजा ।
 बीजमिति पञ्चदशापत्यनामानि ॥ २ ॥ मनुष्याः । नरः । घ्वाः ।
 जंतवः । विशः । क्षितयः । कूटयः । च्छेणयः । नहुपः । हरयः । मर्याः ।
 मर्त्याः । मर्ताः । व्राताः । तुर्वशाः । द्रुह्यवः । आयवः । यदवः । अनवः ।
 पूरवः । जगतः । तस्थुपः । पंचजनाः । विवर्षतः । एतर्ना इति पञ्चविंश-
 तिर्मनुष्यनामानि ॥ ३ ॥ आयती । च्यवाना । अभीशू । अमेवाना ।
 विनृगृसौ । गर्भस्ती । कृत्स्नौ । वाहू । भुरिजौ । सिर्पस्ती । शकरी । भरित्रे
 इति द्वादश बाहुनामानि ॥ ४ ॥ अग्रवः । अण्व्यः । सिर्पः । विशः । शर्याः ।
 रशनाः । भीतयः । अथर्यः । विपः । कृश्याः । अवर्नयः । हरितः ।
 स्वसारः । जामयः । सनाभयः । योक्त्राणि । योजनानि । धुरः । शाखाः ।
 अभीशवः । दीर्घितयः । गैभस्तय इति द्वाविंशतिरङ्गुलिनामानि ॥ ५ ॥
 वरिम । उश्मसि । वति । वेनति । वेसति । वांछति । वष्टि । वनोति ।
 जुपते । ह्यैति । आचके । उशिक । मन्यते । छसित् । चाकनेत् । चक्र-
 मानः । कनेति । कानिपट्टिसष्टादश कान्तिकर्माणः ॥ ६ ॥ अर्धः । वाजः ।
 र्ययः । श्रवः । एक्षः । पितुः । सुंतः । सिन । अवः । हु । घ्रासिः । इरा ।
 इळा । इप । उर्क । रसः । स्वधा । अर्कः । क्षम । नेमः । सुसं । नमः ।
 आयुः । मृता । ब्रह्म । वचः । कीलालं । यश इत्यष्टाविंशतिरभना-
 मानि ॥ ७ ॥ आवयति । भवति । बभस्ति । वेति । वेवैष्टि । अविप्यन् ।
 बप्सति । भसथ । वब्धा । हरतीति दशात्तिकर्माणः ॥ ८ ॥ ओजः ।
 पोजः । शव । त्रैवः । तरः । त्रैक्षः । शर्धः । वार्धः । नृम्ण । तविपी ।
 शुष्म । शृष्ण । दक्षः । वीळु । च्यौत् । शृपं । सहः । यह । वधः ।
 वर्ग । वृजने । वृकं । मृजना । पौस्यानि । घृष्ति । द्रविण । स्पृष्ति ।
 शबरमित्यष्टाविंशतिर्बलनामानि ॥ ९ ॥ मव । रेकर्ण । रिक्थं । वेदः ।
 वरिवः । श्वात्र । रत्नं । रुपि । क्षत्र । भगं । मीब्हुं । गयः । द्युम् ।

१ शेष . २ अभीशु(?) ३ विश । क्षिप । पृश ४ अथर्यव . ५ सुहस्ता . ६ वेष्टि .
 ७ ईयाति . ८ शसनत् . ९ पय । प्रय . पृक्ष . १० सुतम् . वय . ११ वाज . १२ तगः . तव .
 १३ तक्ष . १४ शृष्ण . शृप . दक्षः १५ विट् १६ स्यद्रास (?)

इंद्रियं । वसुं । रायः । राधः । भोजन । तनां । नृम्णं । वंशुः । मेधा । यशः ।
 ब्रह्म । द्रविण । श्रवः । वृत्र । वृतमित्यष्टाविंशतिरेव धननामानि
 ॥ १० ॥ अन्या । उस्त्रा । उस्त्रिया । अही । मुही । अक्षिति । इळा ।
 जगती । शकरीति नव गोनामानि ॥ ११ ॥ रेळते । हेळते । भामते ।
 भूणीयते । भूणातं । भ्रेपति । दोधति । वनुष्यति । कपते । भोजत
 इति दश शुध्यतिकर्माणः ॥ १२ ॥ हेळ । हरः । ह्येणः । त्यजः ।
 भामः । एहः । ह्येः । तपुषी । जुष्णि । मुन्युः । व्यथिरिसेकादश
 क्रोधनामानि ॥ १३ ॥ वतते । अयते । लोटते । लोठते । स्यदते ।
 कसति । सपति । स्यमति । स्ववति । स्वसते । अवंति । श्रोतति । ध्वंसति ।
 वेनति । माष्टि । भुरण्याति । शवंति । कालयति । पेलयति । कटति ।
 पिस्वति । निस्वति । मिस्वति । प्रवंते । छवंते । च्यवंते । क्वंते । गवंते ।
 नवंते । क्षोदति । नक्षति । सक्षति । म्यक्षति । सचति । ऋच्छति । तुरी-
 यति । चतति । अतति । गातिं । इयक्षति । सश्रति । त्सरति । रहति ।
 यतते । भ्रमति । भ्रजति । रजति । लजति । शिर्यति । धमति । मिनाति ।
 ऋष्वति । ऋणोति । स्वरति । मिसति । १० वैपिष्टि । योषिष्टि । रिणाति ।
 रीयते । रेजति । दध्यति । दभ्रोति । युध्यति । घन्वति । अरुषति ।
 आर्यति । ११ डीर्यते । तरति । दीर्यति । ईपति । फर्णति । हनति । अ-
 दति । मदति । समृते । नमते । हर्यति । इयति । ईते । ईखते । जयति ।
 श्वात्रति । गति । औगनीगति । जगति । जिन्वति । जसति । गर्मति ।
 घ्रति । घ्राति । घ्रयति । वहते । रथयति । जहते । प्व कति । क्षुपति । प्साति ।
 वति । याति । इपाति । द्राति । दूळति । एजति । जमति । जवति । व-
 चति । अनिति । पर्वते । हति । सेधति । अगन् । अजगन् । जिगाति ।
 पतति । इन्वति । द्रमति । द्रवति । वेति । ह्यंतात् । एति । जगायात् । अ-
 युधुरिति द्वाविंश शतं गतिकर्माणः ॥ १४ ॥ नु । मक्षु । द्रवत् । ओ-
 प । जूराः । जूष्णि । शूर्ता । शुघनास । शीम । तूष्णु । तूय । तूष्णि ।

१ हणीयते २ भोजत (१) ३ वृष्णि ४ दह (१) ५ स्वसति ६ मियक्षति ७ वि-
 पिष्टि ८ योषिष्टि ९ दभ्रोति १० सीयते. ११ गनीगति १२ हन्तात् १३ जूर्ण

अजिरं । भ्रुण्युः । शु । आशु । प्राशुः । तृजिः । तृजानः । तुज्यमा-
नासः । अजाः । सान्नीवित् । द्युगत् । ताजत् । तरणिः । वातरंहा इति
पर्द्धशतिः क्षिपनामानि ॥ १५ ॥ तृकित् । आसात् । अंबरं । तुर्वशं ।
अस्तमीके । आके । उपाके । अर्वाके । अंतमानां । अवमे । उपम इत्ये-
कादशांतिकनामानि ॥ १६ ॥ रणः । विवाक् । विखादः । नदनुः ।
भरं । आक्रंदे । आहवे । आजौ । पृतनाज्यं । अभीकं । समीके । समस-
त्यं । नेमाधिता । संकाः । समितिः । समनं । मीळहे । छतनाः । स्पर्धः । मृधः ।
पुत्सु । समत्सु । समर्थे । समरणे । समोहे । समिथे । संख्ये । संगे । संयुगे ।
संगथे । संगमे । वृत्रतूयं । पृत्ते । आणौ । शूरसातौ । वाजसातौ । समनी-
के । खलं । खजे । पौंस्यं । महाघने । वाने । अज्म । सध्नं । संघैत् ।
संवत इति पदचत्वारिंशत्संग्रामनामानि ॥ १७ ॥ इन्वति । नक्षति ।
आक्षाणः । आनट् । आष्टं । आपानः । अशत् । नशत् । आनशे । अं-
शुत इति दश व्याप्तिकर्माणः ॥ १८ ॥ दध्नोति । श्रैथति । ध्वरति ।
धूर्वति । वृणक्ति । वृश्चति । कृण्वति । कृताति । श्वसिति । नभते । अर्दय-
ति । स्तृणाति । स्नेहयति । यातरति । स्फुरति । स्फुलति । निवपंतु ।
अवतिरति । वियातः । आतिरत् । ताकित् । आखंडल । दृणाति । रम्णा-
ति । शृणाति । शम्नाति । तृणेळिहं । ताळिह । नितोशते । निर्बर्हयति ।
मिनाति । मिनोति । धमतीति त्रयस्त्रिंशद्बोधकर्मणः ॥ १९ ॥ दिद्युत् ।
नेमिः । हेतिः । नमः । पविः । सृकः । वृकः । वधः । वज्रः । अकः ।
कुत्सः । कुलिशः । तुंजं । तिग्मः । मेनिः । स्वधितिः । सार्यकः । परशु-
रित्यष्टादश वज्रनामानि ॥ २० ॥ इरज्यति । पत्यते । क्षयति । राजती-
ति चत्वार ऐश्वर्यकर्मणः ॥ २१ ॥ राष्ट्री । अर्यः । नियुत्वान् । इन-
इन इति चत्वारिंश्वरनामानि ॥ २२ ॥

वयुनमिति दश प्रशस्यनामानि ॥ ८ ॥ केतुः । केतः । चेतः । चित्तं । क्रतुः ।
 असुः । घीः । शर्ची । माया । वयुन । अभिरुयेसेकादश प्रज्ञानामानि
 ॥ ९ ॥ वट् । श्रत् । सूत्रा । अद्वा । इत्था । ऋतमिति पट् ससना-
 मानि ॥ १० ॥ चिक्यत् । च्चाकनत् । अचक्ष्म । चष्टे । विचष्टे । विच-
 र्पणिः । विश्वर्चर्पणिः । अवचाकशदिसष्टौ पठ्यतिकर्माणः ॥ ११ ॥
 हिक । नुक । मुक । आहिक । आकी । नकिः । माकिः । नकी । आकृत-
 मिति नवोत्तराणि पदानि सर्वपदसमाभ्रानाय ॥ १२ ॥ इदमिब ।
 इदंयथा । अग्निर्न ये । चतुरांश्चिद्दमानात् । ब्राह्मणा व्रतचारिणः । वृक्षस्य
 नु ते पुरुहूतवयाः । जार आ भगं । मेपोभूतो ३ भियन्नयः । तद्वृषः । त-
 र्दणः । तद्वत् । तथेति द्वादशोपमाः ॥ १३ ॥ अर्चति । गायति । रेभति ।
 स्तोभति । गुर्धयति । गूणाति । जरते । ह्यते । नदति । पृच्छति । रिह-
 ति । धर्मति । कृपायति । कृपण्याति । पनस्यति । पनायते । वल्गुयति ।
 मंदते । मंदते । छंदति । छदयति । शशमानः । रजयति । रजयति । शं-
 संति । स्तौति । यौति । रौति । नौति । भनति । पणायति । पणति । सर्पति ।
 पपृक्षाः । मुहयति । वाजयति । पुजयति । मन्यते । मर्दति । रसति ।
 स्वरति । वेनति । मद्रयते । जल्पतीति चतुश्चत्वारिंशदर्चतिकर्माणः
 ॥ १४ ॥ विप्रः । विप्रः । गृत्सं । धीरं । वेनः । वेधाः । कर्णः । ऋभुः ।
 नवेदाः । कविः । मनीषी । मभाता । विधाता । विपः । मनुश्चित् । विपश्चित् ।
 विपन्त्यवः । अकेनिपः । उशिजः । कीस्तामः । अद्वातयं । मतयः ।
 मनुष्याः । वापत इति चतुर्विंशतिर्मेधाविनामानि ॥ १५ ॥ रेभः । जति-
 ता । कारुः । नदः । स्तांसुः । कीरिः । गौः । सूरिः । नादः । छंदः । स्तु-
 पू । रुद्रः । कृपण्यारति त्रयोदश स्तोत्रनामानि ॥ १६ ॥ युजः ।
 वेनः । अर्धरः । मेधः । विदधः । नार्थ । मर्वन । होत्रां । इष्टिः । देवना-
 ता । मन्वः । विष्णुः । इदं । प्रजापति । धर्म इति पञ्चदश यज्ञनामानि
 ॥ १७ ॥ धरता । कुरवः । वागत । वृक्तवर्हिपः । युतवृच । मुरुतः ।

सुचार्य । देवयव इत्यष्टावृत्तिङ्नामानि ॥ १८ ॥ ईर्महे । यामि । मन्महे ।
 दैद्धि । शग्धि । पूर्धि । मिर्मिहि । मिमीहि । रिरिंद्दि । रिरीहि । पीपरत् ।
 यतार । यधि । इपुध्यति । मदेमहि । मनामहे । मायत इति सप्तदश याञ्चा
 कर्माणः ॥ १९ ॥ दाति । दाशति । दासति । राति । रासति । पूणक्षि ।
 पूणाति । शिक्क्षति । तुजति । महत इति दश दानकर्माणः ॥ २० ॥
 परिस्तव । पवस्व । अभ्यर्ष । आशिप इति चत्वारोऽभ्येपणाकर्माणः
 ॥ २१ ॥ स्वपिति । सस्तीति द्वौ स्वपितिकर्माणौ ॥ २२ ॥ कूर्प ।
 कातु । कर्त । वव्र । काट । खात । अवत । क्रिधि । सूद । उत्स ।
 ऋश्यदात् । वारोतरात् । कुशय । केवट इति चतुर्दश कृपनामानि
 ॥ २३ ॥ तूपु । तंका । रिम्वा । रिपु । रिक्का । रिहाया । त्रायु ।
 तस्कर । वनर्गु । हुरश्चित् । मुपीवान् । मलिग्नुच । अवशंस । एक
 इति चतुर्दशैव स्तेननामानि ॥ २४ ॥ निष्य । मख । सुनुत । हिरुक् ।
 प्रतीच्य । अपीच्यमिति पणिर्णोतान्ताहृतनामधेयानि ॥ २५ ॥
 आके । पराके । पराचै । आरे । परावत इति पञ्च दूरनामानि ॥ २६ ॥
 प्रत्न । प्रदिव । प्रवया । सनेमि । पुव्य । अन्हायेति पदपुराणनामानि ॥ २७ ॥
 नव । नूतन । नूतन । नव्य । इदा । इदानीमिति पलेव नव नामानि ॥ २८ ॥
 प्रपित्वे । अभीके । दभ्र । अर्भक । तिर । सत । त्व । नेम । ऋक्षा ।
 स्तृभि । वस्त्रीभि । उपजिह्विका । ऊदर । रुदर । रभ । पिनाक । मेना ।
 ग्रा । शोष । वैतस । अया । एना । सिपक्कु । सच्चेते । भ्यसते । रेजत इति
 पाँडुशतिर्दिश उत्तराणि नामानि ॥ २९ ॥ स्वधे । पुरंधी । धिपणे ।
 रोदसी । क्षोणा । अभसी । नभसी । रजसा । मदसी । सवनी । पतवती ।
 बहुले । गभारे । गभीर । ओण्यौ । चम्बौ । पार्श्वौ । मही । उर्वी ।
 पृथ्वी । अदिती । अही । द्वैरअंते । अपार अपारे इति चतुर्विंशतिर्द्यावा
 पृथिव्योर्नामधेयानि ॥ ३० ॥

उर्ध्व १ ह महद्भयङ्करज्यतिर्गिवातानिर्गिष (ग)स्त्रेमाकतुर्ध्वेचिकयद्धिर्कमिद

मिवाचंतिविप्रोरेभोयज्ञोभरताईमहेदातिपरिस्ववस्वपितिकूपस्तृपुर्निण्यमाकेप्रत्नं-
नवंप्रपित्वेस्वधेत्रिशत् ।

इति निघण्टौ तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

ॐ जहा । निधा । शिताम । मेहना । दमूनाः । मूर्पः । इपिरेण । कु-
रुतनं । जठरं । तित्तु । शिप्रं । मृध्या । मंडू । ईमांतासः । कार्यमानः ।
लोषं । शीरं । विद्रधे । द्रुपदे । तुर्वनि । नंसते । नंसतः । आहनसः । अद्म-
सत् । इप्मिणः । बाहः । परितकम्या । सुविते । दर्यते । नूचित् । नूच । दा-
वने । अकूपारस्य । शिशीति । सुतुकः । सुप्रायणाः । अप्रायुवः । च्यवनः ।
रजः । हरः । जुहुरे । व्यंतः । क्राणाः । वाशी । विपुणः । जामिः । पिता ।
शयोः । अदितिः । एरिरे । जसुरिः । जरति । मंदिने । गौः । गातुः । दं-
सयः । तूताव । चयसे । विगुते । ऋधक् । अस्याः । अस्येति द्विपष्टिः प-
दानि ॥ १ ॥ सॉस्त्रि । बाहंष्टः । द्रुतः । वावशानः । वार्य । अंधेः । असे-
श्रंती । वनुप्यति । तरुप्यति । मंदनाः । आहनः । नदः । सोमांशकाः ।
श्वात्रं । जतिः । हासमाने । पङ्क्तिः । ससं । द्विता । ब्राः । वराहः । स्वस-
राणि । शयीः । अर्कः । पविः । वक्षः । धन्व । सिन । इत्या । सचा ।
चिन् । आ । द्युम्रं । पवित्रं । तोदः । स्वचाः । शिपिविष्ट । विष्णुः ।
आघृणिः । पृथुजया । अधर्यु । काणुका । अधिगुः । आंगुपः । आपातमन्युः ।
श्मशा । उर्वशी । वयुने । वाजपस्त्य । वाजमन्ध्यं । गध्यं । गधिता । कौर-
याण । तौरयाण । अन्हयाणः । हरयाणः । आरितः । वंदी । निःपपी ।
तूर्णाश । क्षुषं । निनुपुणः । पदि । णट्ट । वृकः । जोपवाक । रुत्ति ।
श्वघ्नी । समस्य । कुटस्य । वपणिः । शवं । केषयः । तुतुमारुपे । अं-
सत्रं । काकुर्द । वीरिटे । अछं । परि । इं । सी । एनं । एनां । सगिरिति
चतुर्चरमशीतिः पदानि ॥ २ ॥ आशुशुक्षणि । आशाम्यः । काशिः ।
कुणारु । अलातृणः । मल्लूकं । कल्पयं । विस्वहः । वीरुधः । नक्षदामं ।

अस्कृद्योयुः । निशुभाः । बृचदुकथं । ऋदुदरः । ऋदूपे । पुलुकामः । असिन्वती ।
 कपना । भाक्तजीकः । रुजानाः । जूर्णः । ओमना । उपलप्रक्षिर्णा । उपसिं ।
 प्रकलवित् । अभ्यर्धयज्वा । ईक्षे । शोणस्य । अस्मे । पार्थः । सर्वामनि ।
 सप्रथाः । विदथानि । श्रायतः । आशीः । अर्जागः । अमूरः । शशमानः ।
 देवोदेवाच्याकृपा । विजांमातुः । ओमांसः । सोमान । अनवायं । किमीदिने
 अमवान् । अमीवा । दुरितं । अर्प्वा । अमतिः । श्रुष्टी । पुरधिः । रुशत् ।
 रिशादंसः । सुदत्रः । सुविदत्रः । आनुपक् । तुर्वणिः । गिर्वणसे । असू-
 त्तैसूते । अम्यक् । यादृशिमन् । जार्यायि । अग्रिया । चनः । पचता ।
 शुरुधः । अमिनः । जङ्गती । अप्रतिष्कृतः । शाशदानः । सप्रः । सुशिप्रः ।
 शिप्रै । रसु । द्विर्हाः । अक्रः । उराणः । स्तिर्यानां । स्तिपाः । जवारु ।
 जरुयं । कुलिशः । तुंजः । बर्हणा । ततनुष्टि । इलीविशः । क्रियेधाः ।
 भूमिः । विष्पितः । तुरीष । रास्पिनः । ऋजतिः । ऋजुनीती । प्रतद्धसू ।
 हिनोत । चोष्क्यमाणः । चोष्क्यते । सुमत् । दिर्विष्टिपु । द्रुतः । जि-
 न्वति । अमत्रः । ऋचीपमः । अनेशरति । अनुर्वा । असांमि । गल्दया ।
 जल्हवः । बक्रुरः । बेरुनाटान् । अभिधेतन । अंहुरः । बतः । वाताप्यं ।
 चाकन् । रय्यति । अमक्रां । आधवः । अनवव्रवः । सदान्वे । शिरिर्विठः ।
 पराशरः । क्रिर्विदती । करूळती । दर्नः । शरारुः । इदंयुः । कीर्कटेपु ।
 बुंदः । वृदं । किः । उल्व । ऋवीसमृवीसमिति द्वात्रिंशच्छतं पदानि ॥ ३ ॥
 जहासन्निमाशुशुक्षणिस्त्रीणि ॥

इति निघण्टी चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

ॐ अग्निः । जातवेदाः । वैश्वानर इति त्रीणि पदानि ॥ १ ॥ द्विणो-
 दाः । इध्मः । तनूनपात् । नराशंसः । डळः । बर्हिः । द्वारः । उपासानका ।
 दैव्याहोतारा । तिस्रो देवीः । त्वष्टा । वनस्पातः । स्वाहाकृतय इति त्रयो-

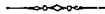
दश पदानि ॥२॥ अश्वः । शङ्खः । मृदूकाः । अक्षाः । त्रावाणः । नैरा-
शंसः । रयः । दुन्दुभिः । इपुधिः । हस्तघ्नः । अभीशवः । धनुः । ज्या ।
इपुः । अश्वार्जनी । उलूखल । वृषभ । द्रुणः । पितुः । नद्यः । आप ।
ओषधयः । रात्रिः । अरण्यानी । श्रद्धा । पृथिवी । अर्वा । अग्रायी ।
उलूखलमुमले । हविर्धानि । द्यावापृथिवी । विशाट्छतुष्टी । आर्त्तो । गुर्ना-
सोरी । देवीजोर्षी । देवीर्जोर्जाहुतीति पदात्रिंशत्पदानि ॥३॥ वायुः । वरु-
णः । रुद्रः । इंद्रः । पुन्यः । बृहस्पति । ब्रह्मणस्पतिः । क्षेत्रस्यपति ।
वास्तोस्पतिः । वाचस्पतिः । अपानपान् । यमः । मित्रः । कः । सरस्वान् ।
विश्वकर्मा । तार्क्ष्यः । मन्युः । दधिक्राः । सविता । त्वष्टा । वात । अग्निः ।
वेनः । अमुनीतिः । ऋतः । इंद्रः । प्रजापतिः । अहिः । अहिर्वृध्यः । सु-
पर्णः । पुरूरवा इति द्वात्रिंशत्पदानि ॥ ४ ॥ श्येनः । सोमः । चन्द्रमाः ।
मृत्युः । विश्वानरः । घाता । विशाता । मरुतः । रुद्राः । ऋभवः । अंगि-
रसः । पितरः । अथर्षाणः । भृगवः । आस्याः । अदिति । सरमा । सर-
स्वती । वाक् । अनुमतिः । राका । सिनीवाली । बुद्धः । यमी । उर्वशी ।
पृथिवी । इंद्राणी । गौरी । गौः । घेनु । अद्या । पृथ्या । स्वस्तिः । उ-
पाः । इळा । रोदसीति पदात्रिंशत्पदानि ॥ ५ ॥ अश्विनौ । उपा ।
सूर्या । वृषारूपायी । सरण्यु । त्वष्टा । सविता । भगः । सूर्यः । पूषा ।
विष्णु । विश्वानरः । वरुण । केशी । केशिनः । वृषाकपिः । यमः । अज-
एकपान् । पृथिवी । समुद्र । अथर्वा । मनु । दध्यड । आदित्या । सप्तारूप-
य । देवाः । विश्वेदेवा । साध्याः । वसवः । वाजिनः । देवपत्न्यो देवप-
त्न्य इत्येकत्रिंशत्पदानि ॥ ६ ॥

अग्निद्रविणोदाश्वोवायुःश्येनोश्विनौ षट् ।

इति निघण्टौ पथमोऽध्याय ॥ ५ ॥

AN ALPHABETICAL INDEX (SANSKRIT.)

Appendix I.

अ.	नि० श्लोक	नि० खण्डम्		नि० श्लोक	नि० खण्डम्
असतम्	४१४२	४१२	अद्भुतम्	३१५	३१३
अहुर	७१३०	४१३	अघसत्	४१७	४११
अकूपार (रस्य)	४११०	४११	अदि	११७७	११७०
अम्बु	१११२	११७	अग्निगु	४१३२	४१२
अक्	७१२१	४१३	अध्वरम्	११७	११३
अक्षरम्	११२२, २५	११११, १२	अध्वर	३१२७	३१७७
अक्षितम्	११२५	११२२	अधा	११५	११३
अगन्	२१२६	२११४	अनभिज्ञस्य	३११२	३१०
अग्रिया	७११०	४१३	अनर्वा	७१२०	४१३
अमुष	११३१, २१०	१११३, २१५	अनर्चरातिम्	"	"
अघशस	३१३७	३१२४	अनवद्य	३११०	३१०
अघ्या	२१२०	२१११	अनर	२१५	२१३
अचक्ष्म	३११५	३१११	अनवत्रय	७१३२	४१३
अच्छ	४१४१	४१२	अनवायम्	७११३	"
अजगन्	२१२४	२११४	अनिति	२१२४	२११४
अजा	११३९	१११५	अनुष्टुप्	११२२	११११
अजिरम्	२१३२	२११५	अनय	३११२	३१०
अजिरा	११३४	१११३	अनमा	"	"
अजीग	५१११	४१३	अतमानाम्	२१३४	२११६
अज्म	२१३०, ३१६	२११०, ३१४	अन्तरिक्षम्	११६	११३
अञ्जा	२१३२	२११५	अध	२११२, ४१२०	२१७, ४१२
अण्व्य	२११०	२१५	अनम्	११२९	१११२
अतति	२१२९	२११६	अप यम्	२१३	२१२
अत्य	११३५	१११६	अपारे	३१४७	३१३०
अथयुम्	४१३१	४१२	अपीच्यम्	३१३०	३१२५
अथय	२११०	२१५	अप	११२७, २११	१११२, २११
अदिति	११३, २२, २१ ३०, ४११६	११११, ११, २१११, ४११	अप्रवाना	२१७	२१४
अदिती	३१४७	३१३०	अप्र	२१२, ४, ३१- १०	२११, २, ३१७
अद्वा	३११४	३११०	अप्रनिष्कृत	५११९	४१३
अद्वातय	३१२५	३११५	अप्रायुष	४११२	४११
			अप्या	७११४	४१३

अप्स	३१११	३१७	अभि	११४१	१११७
अमिष्वा	३११३	३१५	अजनी	१११८	११८
अभिधेतन	७१३०	४१३	अजनम्	३१११	३१७
अभीष्टे	२१३६, ३१४१	२११७, ३१२९	अण	११२४	१११२
अभीशत.	११९, २११०	११५, २१५	अर्णा	११३३	१११३
अभीशू	२१७	२१४	अर्दति	२१२७	३११८
अभ्यर्द्धगजवा	५१८	४१३	अर्दयति	२१४०	२११५
अभ्यर्ष	३१३३	३१२१	अर्भन्म	३१८१	३१२५
अधम्	१११६	१११०	अर्भन्.	३१२	३१२
अध्वम्	११३०	१११२	अर्ष	२१४५	२१२७
अध्वः	३१५	३१३	अर्षा	११३५	१११४
अधिति	३१११, ५११४	३१७, ४१३	अर्षके	२१३३	२११६
अधमः	७१२७	४१३	अलाक्षण	७१७	४१३
अधमान्	५११३	४१३	अल्प	३१२	३१२
अधा	३१५	३१४	अत्राकशत्	३११४	३१११
अधिन	५११९	४१३	अवति	२१७६	२११४
अधीवा	७११३	४१३	अवतिरति	२१४१	२११५
अधू.	५१५	४१३	अवत	३१३४	३१२३
अध्वनम्	११५, ३०	११२, १२	अवनय	११३१; २१५	१११३, २१५
अध्वरम्	११६, २१३३	११३, २११६	अवनि	११३	१११
अध्वु	११२३	१११२	अवमे	२१३४	२११६
अध्वसी	३१४६	३१३०	अव	२११३	२१७
अध्वृण	३१४	३१३	अविष्यन्	२११५	२१८
अध्व	११७४	१११७	अव्यय	११३६	१११४
अध्वरू	५११८	४१३	अशत्	२१३९	२११८
अधते	२१२३	२११४	अशनुते	"	"
अधा	३१४४	३१२५	अशन	१११७	१११०
अधुयु	२१३०	२११४	अश्मा	"	"
अध	११३	११२	अथा	११३५	१११४
अरिन्दानि	११२६	१११७	असत्राम्	७१३१	४१३
अरुणयोगाव	११३८	१११५	असधन्ती	४१२१	४१२
अरुपति	२१२५	२११४	असामि	७१२८	४१३
अरुपी	१११५	११८	असिनी	१११२	११७
अरुपम्	३१११	३१७	असिन्वती	७१७	४१३
अरुप	११३६	१११८	असुर	१११६	१११०
अर्ष	२११३, ४३, ४१२७	२१७, २०, ४१२	असु	३११३	३१५
अर्षति	३१२८	३११४	असृतसूते(सूते)	७११७	४१३
			असृष्टायु	७१४	"

अस्तमीके	२१३३	२१९२	आयव	२१६	२१३
अस्तम्	३१६	३१८	आयुवानि	११२६	११९२
अस्मे	५१९	४१३	आयु	२१९३	२१७
अस्य	४१९८	४१९	आरित	४१३७	४१२
अस्या	"	"	आरे	३१३९	३१२६
असमा	३१९२	३१८	आर्यति	२१२९	२१९४
अहना	११९४	११८	आवयति	२१९४	२१८
अहि	११९८, २६	११९०, ९२	आवया	११२७	११९२
अही	२१२०, ३१७७	२१९९, ३१३०	आशा	११९९	११६
अदाय	३१४०	३१२७	आशा (शाभ्य)	५१९	४१३
अन्हवाण	४१३६	४१२	आशिष	३१३३	३१२९
आ			आशो	५१९०	४१३
आ (जार अ			आशु	२१३९	२१९५
भगम्)	३१९९, ४१२८	३१९३, ४१२	आशु	११३६	११९४
आनाशम्	११७	११३	आशुशुक्षणि	५१९	४१३
आनीम्	३१९६	३१९२	आष्ट	२१३९	२१९८
आकृतम्	३१९५	"	आष्टा	११९०	११६
आके	२१३३, ३१३९	२१९६, ३१२६	आसात्	२१३४	२१९६
आकृनिप	३१२५	३१९५	आहन	४१९२	४१२
आमन्दे	२१३५	२१९७	आहनस	४१८	४१९
आक्षण	२१३९	२१९८	आह्वे	२१३४	२१९७
आखण्डल	२१४२	२१९९	आहिरुम्	३१९५	३१९२
आगनीगन्ति	२१२२	२१९४	इ.		
आघृणि	४१२९	४१२	इत्या	३१९४, ४१२८	३१९०, ४१२
आहूप	४१३३	,	इदा	३१८०	३१२८
आध्वे	२१९२	२१६	इदानोम्	"	"
आजी	२१३६	२१९७	इदम्	११३०	११९२
आणी	"	,	इदयु	५१३४	४१३
आता	११९९	११६	इन	२१८५	२१२२
आतिरत्	२१८०	२१९९	इन्दु	११२८ ३१२८	११९२, ३१९७
आधव	५१३७	४१३	इन्द्रियम्	२१९८	२१९०
आनट्	२१३९	२१९८	इन्वति	२१२८ ३९	२१९४, ९८
आनशे	"	,	इयक्षति	२१३०	२१९४
आनुपक्	५१९६	४१३	इयति	२१२९	"
आपान	२१३९	२१९८	इरज्यति	२१४६, ३१७	२१२९, ३१५
आपान्तम-यु	४१३२	४१२	इरा	२१९३	२१७
आप	११६, २९	११३, ९२	इरावय	११३३	११९३
आपतो	२१७	२१४	इलोपिश	५१२	४१३

इव (इदमिव)	३१९५	३१९३	उशिकृ	२१९९	२१६
इपति	२१२४	२१९४	उशिकः	३१२५	३१९५
इपिरः (रेण)	४१३	४१९	उश्मसि	२१९०	२१६
इपुष्यति	३१३१	३१९५	उसा	२१२०	२१९९
इषम्	२१९३	२१७	उसाः	११९	११५
इष्टि.	३१२०	३१९७	उसिया	२१२०	२१९९
इष्मिणः	४१७	४१९	ऊ.		
इष्ठा (?)	११३, २९; २१ ९३, ३०	११९, ९९; २१ ७, ९९	ऊति.	४१२३	४१२
ई.			ऊषः	११९२	११७
ईक्षे	५१८	४१३	ऊर्	२१९३	२१७
ईक्षते	२१२६	२१९४	ऊर्जस्वत्य	११३३	११९३
ईम्	११२७, ४१४२	११९२, ४१२	ऊर्दरम्	३१४३	३१२९
ईमहे	३१३०	३१९५	ऊर्ग्या	११९२	११७
ईते	२१२५	२१९४	ऊर्.		
ईर्मान्त (तास.)	४१७	४१९	कृ	११२२	११९९
ईर्पति	२१२४	२१९४	कृसा	३१४२	३१२५
उ.			कृवीषम.	५१२७	४१३
उकथ्य	३१९२	३१८	कृच्छति	२१२६; ३१७	२१९४, ३१५
उक्षा	३१३	३१३	कृञ्जनीती	५१२४	४१३
उक्षितः	"	"	कृञ्जति	"	"
उरसः	३१३५	३१२३	कृणद्धि	३१७	३१५
उदकम्	११२३	११९०	कृणोति	२१२७	२११४
उपजिह्विरा	३१४३	३१२५	कृण्वति	२१२०	"
उपद्धि	११२९	११९९	कृतम्	११२०, ३१९४	११९२, ३१९०
उपमे	२१३४	२१९६	कृतस्योनि	११२५	११९२
उपर	११९०	११९०	कृदूरः	५१४	४१३
उपराः	११९०	११६	कृदुपे	५१२५	"
उपल.	११९०	११९०	कृध ह	४१९०	४१९
उपलप्रक्षिणी	५१७	४१३	कृधोति	३१७	३१५
उपसि	५१८	"	कृधीसम्	५१३६	४१३
उपाके	२१३३	२१९६	कृमु	३१२४	३१९५
उपाण.	५१२९	४१३	कृमुक्षा	३१३	३१३
उह	३१९	३१९	कृस्यदात्	३१३५	३१२३
उर्वशी	४१३३	४१२	कृष्य	३१३	३१३
उर्वी	११४, ३१४७	११९, ३१३३	कृष्यन्	३१२	३१२
उर्वी	११३३	११९३	ए		
उत्थम्	५१३५	४१३	एजति	२१२७	२१९४
			एताव	११३६	११९४

एतस	११३५	१११४	कता	२१२	२११
एति	२१२६	२११४	कत	३१३४	३१२३
एनम्	४१४३	४१२	कर्त्तव्यम्	२१२	२११
एना	३१४४	३१२५	कर्त्तव्यम्	"	"
एनाम्	४१४३	४१२	कर्मलीकिनम्	११२१	१११७
एन्य	११३१	१११३	कवते	२१२३	२११४
एरिरे	४११५	४११	कवन्धम्	११२४	१११२
एह	२१२२	२११३	काव	३१२४	३११५
ओ			कशा	११२२	११११
ओज	११२७, २११६	१११२, २११५	कशा	११२५	१११२
ओष्णी	३१४६	३१३०	कसति	२१२८	२११४
ओदती	१११४	११८	काकुन्	११२२	११११
आदन	१११७	१११०	काकुन्	४१४०	४१०
ओमना	५१६	४१३	काञ्चनम्	११४	११२
ओमास	५११२	"	काट	३१३५	३१२३
आपम्	२१३१	२११५	काण्डा	४१३१	४१०
औ			कातु	३१३४	३१२३
औषी धवस	११३६	१११४	कानिपत्	२१११	२१६
क			कायमान	४१५	४११
करुम	१११०	११६	काक	३१२६	३११६
कुतुद	३१८	३१३	कायोतरात्	३१३५	३१२३
कक्ष्या	२१५	२१५	कालयति	२१२४	२११४
कण्टि	२१२८	२११४	काशि	५११	४१३
कण	३१२५	३११५	काष्ठा	१११०	११६
कल्पयम्	७१२	४३	कि	७१३५	४१३
कनम्	११५	११२	किमोदी (दिने)	७११३	"
कनति	२१११	२१६	किषेधा	५१२	
कपना	५१५	४१३	किरण	११८	११५
कम्	३१५	३१५	कीरुट (टेषु)	७१३४	४१३
कम्पते	२१२१	२११२	कीरि	३१०६	३११६
करणानि	२११	२११	कीलालम्	२११४	२१७
करली	२१७	२१४	कीस्तास	३१२५	३१११
करन्ती	२११	२११	कुटम् (स्य)	४१४०	४१२
करासि	"	"	कुणारम्	७१२	४१३
करिप्रत्	"	"	कुत्त	२१४३	२१२०
करणम्	"	"	कुरव	३१२५	३११८
करुळति	५१३४	४१३	कुरुतन	४१३	४११
कर्त्तव्य	२११	२११	कुरित	२१४३	२१००

कृत्वा	२१३३	२१९३	क्षिप	२१८	२१५
कृत्स्न	३१९	३१९	क्षियति	२१२४	२१४४
कृत्वाय	३१३५	३१२३	क्षीरम्	११२४	११९२
कृप	३१३४		क्षु	२१९३	२१७
कृष्वति	२१४०	२१९५	क्षुम्पति	२१२६	२१९४
कृत्ति	३१७, ४१३९	३१४, ४१२	क्षुम्पम्	४१३७	४१२
कृत्वी	२१९	२१९	क्षुल्लक	३१२	३१२
कृदरम्	३१४३	३१२५	क्षणम् (स्य)	५१९	४१३
कृदर	३१७	३१४	क्षोणी	११३, ३१४६	११९, ३१३०
कृषु	३१२	३१२	क्षोदति	२१२५	२१९४
कृन्तति	२१४०	२१९५	क्षोद	११२४	११९२
कृपण्यति	३१२९	३१९४	क्ष्मा	११३	११९
कृपण्यु	३१२६	३१९६	ख		
कृपा	५१९९	४१३	खजे	२१३७	२१७७
कृपायति	३१२०	३१९४	खटे		
कृपीटम्	११३०	११९२	खात	३१३५	३१२३
कृशनम्	११५, ३१९०	११२, ३१९०	खादोभर्णा	११३२	११९३
कृष्ट्य	२१५	२१३	खा	११३१	
केत	३१९३	३१९	खेदय	११८	११५
केतु	"		ग		
केपव	४१४०	४१२	गण	११२२	११९९
केवट	३१३५	३१२३	गधिता	४१३४	४१२
केद	११९८	११९०	गध्यम्	४१२४	
केरवाण	४१३५	४१२	गति	२१२७	२१९४
कृतु	२१९, ३१९३	२१९ ३१९	गभस्वाय	११९, २१९	११५, २१५
कृणा	४१९३	४१९	गमस्तो	७१७	२१४
कृवि	३१३४	३१२३	गमोरम्	११२८	११९२
कृविदती	५१३३	४१३	गभीरा	११२०	११९९
क्षत्रम्	११२७ २१९८	११९०, २१९०	गभीर	३१४७	३१३०
क्षत्र	११२४ २१९३	११९२, २१७	गभीर	३१४	३१३
क्षत्रा	११९२	११७	गमनि	२१२९	२१९४
क्षत्र	११०६	११९२	गम्भरम्	११२८	११९०
क्षत्रा	११३	११९	गम्भोरा	११२०	११९९
क्षत्रति	२१४४	२१२९	गम्भोरे	३१४७	३१३०
क्षा	११३०	११९	गघ	२१३, १८, ३१०	२१२, १०, ३१४
क्षिप्रय	२१५०	७१३	गर्त	३१९	३१८
क्षिप्रि	११३	११९	गन्द्या	५१२८	४१३
क्षिप्रिणी	७१७	७१४	गन्दा	११२३	११९९

गवते	२१२३	२११४	चयसे	४११८	४११
गहनम्	११२८	१११२	चरु	१११७	१११०
गाति	२१०९	२११४	चर्कृत्यम् (च त्रत्)	२११	२११
गातु	११४, ४११७	१११, ४११	चर्षणय	२१५	२१३
गाथा	११२२	११११	चर्षणि	४१४०	४१२
गान्धर्वी	११२०	"	चष्टे	३११५	३१११
गायति	३१२०	३११४	चाकन्	७१३१	४१३
गाव	११८	११५	चाकनत्	२१११, ३११५	२६, ३१११
गिरि	१११७	१११०	चिकयत्	३११५	३१११
गिर्वेण (णसे)	५११७	४१३	चित् (चतुरश्चि द्दमानात्)	३११९, ४१२८	३११३, ४१२
गी	१११९	११११	चित्तम्	३११३	३१९
गूर्धयति	३१२०	३११४	चित्रामघा	१११५	११८
गृणाति	,	३११५	चेत्	३११३	३१९
घृत्स	३१२४	३११५	चोष्क्यते	७१२६	४१३
गोत्रा	११३	१११	चोष्क्यमाण	७१२५	४१३
गोत्र	१११७	१११०	च्यवत	२१२३	२११४
गी	११३, ७, १९, ३१२६, ४११७	१११, ४, ११, ३११६, ४११	च्यवन	४१११	४११
गीरी	११२०	११११	च्यवाना	२१८	२१४
भा	११२२, ३१४४	११११, ३१२९	च्यूलम्	२११६	२१९
ग्मा	११३	१११	छ		
प्रावा	१११७	१११०	छदयते	३१२२	३११४
घ			छदि	३१६	३१४
घर्म	१११६, ३१२८	११९, ३११७	छन्सत्	२१११	"
घृण	१११५	११९	छन्दति	३१२०	३११४
घृतम्	११२५	१११२	छद्	३१२७	३११६
घृतवती	३१४७	३१३०	छार्द	३१६	३१४
घृताची	१११२	१११०	छाया	"	"
घोष	११२१	११११	ज		
प्रस	१११६	११९	जगती	२१२०	२१११
च			जगत	२१६	२१३
चक्रमान	२११२	२१६	जगाथात्	२१२७	२११४
चक्रत् (चकृत्य)	पाठा.	.	जद्गति	२१२६	२११४
चतति	२१०३	२११४	जङ्गता	७११८	४१३
चन	७११८	४१३	जङ्गामवत्	११४१	१११६
चन्द्रम्	११४	११२	जङ्ग	४१५	४११
चमस	१११८	१११०	जन्त	२१८	२१३
चर्मा	३१४७	३१३०			

ज म	११२	११७	तत्रम	२१३	२१२
जनाह	७११	४१३	तद्धा	३१३६	३१२४
जमत्	११४१	११७	ततनुष्टिम्	५१२२	४१३
जमति	२१३०	२११४	तथा (या)	३११५	३११३
जरते	३१२१, ४११७	३११४ ४११	तद्रूप (हिरण्य रूप)	"	"
जरिता	३१२६	३११६	तदूर्ण ()	"	"
जरुथम्	५१२२	४१३	तद्वत् (वत्)	"	"
जल्म	११२३	१११२	तनय	२१३	२१२
जलापम्	११३०, ३१५	१११२, ३१६	तना	२११५	२११०
जल्पति	३१२१	३११४	तपुषी	२१२२	२११३
जसति	२१३०	२११४	तप	११४१	१११७
जसति	,	,	तमस्वती	१११२	११७
जसुरि	४११६	४११	तम	"	,
जहा	४११	"	तरणि	२१३२	२११५
जहव	७१२८	४१३	तरस्वन्य	११३४	१११३
जपति	२१२५	२११४	तरप्यति	४१२८	४१२
जा	२१३	२१२	तर	२११६	२१५
जातरूपम्	११५	११२	तवस	३१३	३१३
जामय	२१५	२१५	तविषी	२११६	२१५
जामि	११२६ ४११४	१११२, ४११	तविष	३१३	३१३
जामि	४११४	४११	तव	२११५	२१५
जारयायि	७११७	४१३	तस्वर	३१३६	३१२४
जिगाति	२१३०	२११४	तस्युप	२१६	२१३
जि वति	२१२८ ५१२६	२११४ ४१३	तळित्	२१३३, ४०	२११६, ११५
जिहा	१ २१	११११	ताजत्	२१३२	२११५
जीरा	२१३१	२ १५	ताम्रम्	३१११	३१७
जुषते	२१११	२१६	तायु	३१३७	३१२४
जहुरे	४११३	४११	ताक्ष्य	११३५	१११४
जूण	२१२२ ३१,	२११३ १५,			

दुष्मः	२१४३;५१२३	२१२०;४१३	दक्षिणाः	२१३५	२११४
दुर्गीपम्	५१२४	४१३	दन.	५१३३	४१३
दुरीयति	२१२७	२११४	दध्नीनि	२१२६;३९	२११४;१९
दुर्वणि	५११६	४१३	दध्रम्	३१२;४१	३१२;२६
दुर्वशाः	२१५	२१३	दमनाः	४१२	४११
दुर्वशे	२१३३	२११६	दमे	३१५	३१४
दुर्वि	३११	३११	दयते	४१५	४११
दृताय	४११७	४११	दाति	३१३२	३१२०
दृतुमानः	२१३२	२११५	दावने	४११०	४११
दृतुजिः	२१३१	२११५	दाशति	३१३२	३१२०
दृतुमाष्टपिः(ये)	४१४१	४१२	दासति	"	"
दृयम्	११२४;२१३१	१११२;२११५	दिशुद	२१४२	२१२०
दृणीशम्	४१३७	४१२	दिनम्	१११६	११६
दृणिः	२१३१	२११५	दिवा	१११५	११६
दृणद्धि	२१४२	२११५	दिमिष्टिः(द्विपु)	५१२७	४१३
दृपुः	३१३६	३१२४	दिवेदिवे	१११६	११६
दृतिः	११२६	१११२	दीदयति	११३६	११३६
दृपु	२१३१	२११५	दीधितय	११५;२१५	११५;२१५
दृमः	११३०;४१	१११२;१७	दीयते(ति)	२१२५	२११४
दृकम्	२१३	२१२	दुरितम्	५११४	४१३
दृकम	"	"	दुरीणे	३१६	३१४
दृदः	४१२५	४१२	दुर्याः	३१६	३१४
दृयम्	११२४	१११२	दुवस्यति	३१८	३११
दृरव्याण-	४१३५	४१२	दृत्.	४१२१;५१२७	४११;३
दृजः	२१२२	२११३	दृरेअन्ते	३१४८	३१३०
दृध.	२११५	२१५	दृति-	१११६	१११०
दृः	३१४२	३१२५	दृवताता	३१२८	३११७
दृरति	२१२४	२११४	दृवयव-	३१२६	३११८
दृ.			दृवाच्या (देवा)		
पा (तपा)	३११५	३११३	देवाच्या कृपा)	५१११	४१३
दृ.			दृषति	२१२१	२११२
दृमः	२१२	२११	दृषा	१११३	११४
दृमिः (गण)	४११७	४११	दृमिं (मिह)	११३६	१११४
दृम.	२११६	२१५	दृमिपति	१११६	१११५
दृमनि	२१२८	२११४	दृमपु	२१३१	२११५
दृमम्	११५	११२६	दृमपु	२१३६	१११६
दृदि	३११०	३११६	दृमपु	२११६;४१२५	२११०;४१२
दृपिकाग	११३५१	१११५	दृः	१११५१	११५

योतते	११४०	११९६	ध्वसति	२१२५	२१९४
योतना	१११४	११८	ध्वरति	२१४०	२१९९
द्रमति	२१२४	२११४	ध्वस्मन्वत्	११२५	११९२
द्रवत्	२१३१	२११५	न.		
द्रवाति	२१२४	२११४	नसन्ते	४१५	४१९
द्रविणम्	२११७, १८	२१५१०	न (अग्निर्नये)	३१९९	३१९३
द्राति	२१२४	२११४	नञि	३१९६	३१९२
दुपदम् (दे)	४१६	४१९	नकीम्	३१९६	३१९२
दुह्यव	२१५	२१३	नत्ता	११९२	११७
दूणाति	२१४१	२११९	नक्षति	२१२८, ३९	२११४, १८
दूळति	२१२८	२११४	नक्षद्वाभम्	५१३	४१३
द्विता	४१२५	४१२	नदति	३१२१	३११४
द्विपर्धा	५१२०	४१३	नदनु	२१३५	२११७
घ.			नद	३१२६, ४१२३	३११६, ४१२
घन्व	११६, ४१२८	११३, ४१२	नघ	११३१	११९३
घन्वति	२१२८	२११४	नना	११२१	११९१
घमति	२१२३, ४१, ३१२१	२११४, १९, ३११४	नपात्	२१३	२१२
घमनि	११२०	११११	नमते	२१४०	२११८
घरुणम्	११२५	१११२	नमन्व	११३२	११९३
घणसि	२११७	२१५	नमसी	३१४३	३१३०
घवाः	२१५	२१३	नम	११७, २४	११४, १२
घारा	११२०	११११	नमस्यति	३१८	३१५
घासि	२११३	२१७	नम	२११३, ४२	२१७, २०
घिपणा	११२२	११११	नम्या	१११२	११७
घिपणे	३१४६	३१३०	नर	११३५, २१४	१११४, २१३
धी	२११, ३११३	२११, ३१५	नवत	२१२३	२११४
धीतय	२१८	२१५	नवम्	३१४०	३१२८
धीर	३१२४	३११५	नवेदा	३१२५	३११५
धुनय	११३२	१११३	नव्यम्	३१४०	३१२८
धुर्	२११०	२१५	नशत्	२१३९	२११८
धूर्वति	२१४१	२११९	नसति(ते)	२१२४	२११४
धेना	११२२	११११	नसत	४१६	४१९
धेनु			नहुष	२१५	२१३
ध्रजति	२१२३	२११४	नाफ	११७	११४
ध्रति	२१२४	"	नाद	३१२६	३११६
ध्रयति	२१२३	"	नाम	११२९	१११२
ध्राति	२१२७	"	नार्य	३१२८	३११७
			नाळी	११२१	११११

पुरन्धिः	५११५	४१३	प्रदित्र	३१४०	३१२७
पुरन्धी	३१४६	३१३०	प्रवित्ति	३१४१	३१२९
पुरोपम्	११२४	११९२	प्रवते	२१२३	२११४
पुर	३११	३११	प्रवया	३१४०	३१२७
पुरभोजा	१११७	१११०	प्राशु	२१३१	२११५
पुलुकाम	५१५	४१३	प्रवते	२१२३	२११४
पुष्करम्	११६	११३	प्राप्ति	२१२७	२११४
पूजयति	३१२२	३११४	पु	३१११	३१०
पूरव	२१६	२१३	फ		
पूर्णम्	११२९	१११२	फणति	२१३०	२११४
पूर्धि	३१३१	३११९	फलिग	१११९	१११०
पूर्व्यम्	३१३९	३१२७	व		
पुषा	११४	१११	वहिष्ठ	३१४	३१३
पृक्षे	२१३६	२११७	वकुर	५१२४	४१३
पृक्ष.	२११२	२१०	वद	३११४	३११०
पृच्छति	३१२०	३११४	वत	५१३१	४१३
पृषक्षि	३१३२	३१२०	वन्धु	२११९	२११०
पृषाति	३१३३	३१२०	वप्सति	२११४	२१०
पृतनाज्यम्	२१३५	२११७	वन्धाम्	२११४	२१०
पृतना	२१६ ३५	२१३ १७	वमस्ती	२११५	२१०
पृत्तु	२१३७	२११७	वर्गम्	११२५	१११२
पृषित्री	११६	११३	वर्हणा	५१२३	४१३
पृथुन्नया	४१३१	४१२	वर्हिषत्	३१५	३१३
पृथ्वी	११३, ३१४७	१११, ३१३०	वर्हि	११६, २१९	११३, ११२
पृथिन	११७	११४	वलाहक	१११८	१११०
पृथल	११३६	१११५	नल (वृत्)	१११७	"
पेलयति	२१२४	२११४	नहुल	३१४७	३१३०
पेन	११५, ३११०	११२, ३१७	बाध	२११६	२१९
पैद्	११३५	१११४	बाहू	२१७	२१४
पौस्यानि	२११७	२१९	विस्थति	२१२०	२११४
पौस्ये	२१३०	२११७	धीजम्	२१४	२१२
प्ररुलवित्	५१७	४१३	धीरिटे	४१४२	४१२
प्रजा	२१३	२१२	गुन्द	५१३५	४१३
प्रजाप्रति.	३१२८	३११७	गुसम्	११२५	१११२
प्रतद्वसू	५१२५	४१३	गुवदुक्थम्	५१५	४१३
प्रतिष्ठा	३१२	३१२	गुवकम्	११२५	१११२
प्रतीच्यम्	३१३८	३१२५	गहत्	३१३	३१३
प्रलम्	३१३९	३१३७	वकनाटान्	५१२९	४१३

बेकुरा	११२२	११११	भोजते	२१२१	२११२
ब्रध्न	११३७, ३१३	१११४, ३१३	भोजनम्	२११९	२११०
ब्रह्म	२११३, १९	२१०, १०	भ्यसते	३१४५	३१२९
ब्राह्मणा (ब्राह्मणाव्रतचारिण)	३११९	३११३	भ्रमति	२१२६	२११४
भ			भ्राजते	११४०	११९६
भग	२११०	२११०	भ्राशते	"	"
भनति	३१२१	३११४	भ्राश्यति	२१२१	२११२
भन्दत	११४०, ३१२२	१११६, ३११४	भ्रीणाति	"	"
भन्दना	४१२२	४१२	भ्रेपति	"	"
भरता	३१२९	३११०	म		
भरिञ्चे	२१०	२१४	महते	३१३२	३१२०
भरे	२१३५	२११७	मधु	२१३१	२११५
भर्म	११४	११२	मख	३१२७	३११७
भर्वति	२११४	२१०	मघम्	२११०	२११०
भविष्यत्	११२७	१११२	मज्जमना	२११७	२१९
भस्य	२११५	२१०	मतय	३१२४	३११५
माकजीक	५१६	४१३	मनुया	३१२५	"
मानु	१११५	११९	मदति	३१२०	३११४
भामते	२१२१	२११२	मदेमहि	३१३०	३११९
भाम	२१२१	२११३	मधु	११२५	१११२
भारती	१११९	११११	मध्या	४१५	४११
भास्वती	१११४	११०	मनश्चित्	३१२५	३११५
भास्वत्य	११३३	१११३	मनामहे	३१३०	३११९
भुरण्यति	२१२०	२११४	मनीषी	३१२४	३११५
भुरण्यु	२१३२	२११५	मनुष्या	२१४	२१३
भुरिजी	२१०	२१४	मदते	११४०, ३१२२	१११६, ३११४
भुवनम्	११२७	१११२	मन्दी(न्दिने)	४११६	४११
भू	११३, ६	१११३	मन्दू	४१४	"
भूतम्	११२७	१११२	मन्द्रयते	३१२२	३११४
भूत (मेषोभूतोऽभियन्त्रय)	३११९	३११३	मद्रा	११२०	११११
भूमि	११३	१११	मद्राजनी	११२०	"
भूरि	३११	३११	मन्धाता	३१२४	३११५
भृणीयते	२१२१	२११२	मन्महे	३१३०	३११९
भूमि	५१२३	४१३	मन्यते	२१११, ३१२३	२११९, ३११४
भयत्रम्	११२६, ३१५	१११२, ३१५	मयु	२१२२	२११३
			ममसत्यम्	२१३६	२११७
			मयूखा	११९	१११
			मय	३१९	३१६

मरीचिका	११५	११५	मना	११२१, ३१४४	११११, ३१२५
मरुत्	११५ ३११०	११२, ३११०	मनि	२१४३	२१२०
मरुत	३१२५	३११०	मप (मयोभूतोऽ भिवन्नय)	३११५	३११३
मत्ता	२१४	२१३	मेहना	४१२	४११
मत्या	२१५	,	मळि	११२१	११११
मदति	२१२७	२११४	मावी	११११	११०
मया	२१४	२१३	म्यक्षति	२१२६	२११४
मलिम्मुच	३१३७	३१२४	य		
मल्मलाभवन्	११४१	१११७	यक	३१२७	३११७
महत्	११३० ३१३	१११२, ३१३	यतते	२१२३	२११४
महयति	३१२०	३११४	यतमुत्र	३१२५	३११०
महाचने	२१३०	२११७	यथा (इदयथा)	३११५	३११३
महिष	३१३	३१३	यदव	२१६	२१३
मही	११३ २३ २१ २० ३१४६	१११, ११ २१ ११, ३१३०	यतार	३१३१	३११५
मह	११२०	१११२	यधि	३१३१	३११५
मा-क्त्व	११३७	१११४	यम्या	१११२	११०
माफि	३११६	३११२	यव्या	११३१	१११३
मातर	११३१	१११३	यग	११२७ २११३	१११२ २१०
मायते	३१३१	३११५	यह	११२० २११६	१११२, २१५
माया	३११३	३१५	यहु	२१४	२१२
मायुक्त	३१२	३१२	यद	३१४	३१३
मायु	११२१	११११	यातयात	२१४१	२११५
माष्ट	२१२७	२११४	याति	२१२०	२११४
माहिन	३१४	३१३	यान	११२५	१११२
मिनाति	२१२५ ४१	२११४ १५	यान्श्मन्	५११७	४१३
मिनोति	२१४१	२११५	यामि	३१३०	३११५
मिमिष्ट	३१३१	३११५	मुष्यति	२१२०	२११४
मिमीदि			याचानि	२१०	२१५
मिस्वति	२१२०	२११४	योजनानि	२१५	
मीष्टुर्	२११०	२११०	योनि	११२० ३१५	१११२ ३१४
मीष्ट	२१२५	२११७	याशिष्ट	२१२६	२११४
मुगीवा	३१३५	३१२४	यति	३१२०	३११४
मूष	४१३	४११	र		
मूष	२१३६	२११७	रग	५१२१	४१३
मूष	१११५	१११०	रंटा	२१२१	२११४
मूष	२११५	२११०	रजति	२१२३	
मूष	३१२७	३११७	रजति	३१२०	३११४

रजसी	३१४६	३१३०	रजसू	५११५	४१३
रज	१११२, ४११२	११७, ४११	रेखण	२११८	२११०
रजति, यति)	३१२०	३११४	रजति	२१२७	२११४
रण	२१३४	२११७	रेजत	३१४५	३१२५
रत्नम्	२११८	२११०	रेत	११२५	१११२
रथ्यति	२१२७, ५१३१	२११४, ४१३	रेमति	३१२०	३११४
रथम	३१४	३१३	रेम	३१२६	३११६
रथ्यानि	२१४१	२११९	रळते	२१२१	२११२
रथम	३१४४	३१२९	रिवत	१११८	१११०
रति	११२८, २११८	१११२, २११०	रोचते	११४०	१११६
रशा	२१८	२१५	रादसी	३१४६	३१३०
रथमय	११८	११५	रोधयना	११३२	१११३
रस	११२६, २११३	१११२, २१७	रोधस्वय	११३४	"
रसति	३१२१	३११४	राहित	११३३, ३५	१११३, १५
राचति	२१४४	२१२१	रिति	३१२०	३११४
रात्रि	३१३२	३१२०	रिदिण	१११८	१११०
राघ	२११९	२११०	ल'		
राग्या	१११२	११७	लजति	२१२३	२११४
राय	२११८	२११०	लोटेते	२१२५	,
राश्री	२१४५	२१२२	लोटेते	"	"
रामति	३१३२	३१२०	लोघाम् (घम्)	५१४	४११
रामभी	११३९	१११५	लोहम्	११५	११२
रासो (क्षिप)	५१२३	४१३	घ		
रिक्थम्	२११८	२११०	रभणा	११३४	१११३
रिवा	३१३६	३१२४	वक्ष	४१२९	४१७
रिणानि	२१३०	२११४	वमु	११२१	११११
रिप	११३	१११	वम	२१४२	२१२०
रिपु	३१३६	३१२४	वमति	२१२६	२११४
रिभ्या	३१३६	३१२४	वव (तद्वत्)	३११९	३११३
रिदिदि	३१३०	३११९	वघ	२११९, ४३	२१९२०
रिगादम	५११५	"	वव	११३३	१११३
रिदिनि	३१२१	३११४	वनम्	११०, २४	११५, १२
रिदाया	३१३७	३१२४	वनगु	३१३७, ११	३१२४
रीय	२१२५	२११४	वनपुनि	२१२०, ४१११	२११२, ४१३
रथम	११४	११३	वनीति	२१११	२१६
रजाना	११३९, ५११५	१११३, ४११	वपु	११३९, ३११०	१११२, ३११०
रद	३१२७	३११६	वमर	३१३	३१२
			वभीमि	३१३३	३१२९

वयुनम्	३११२, १३, ४३३	३१८, ९, ४१२	वाणी	२१९९	२१११
वराह	२११८, ४१२६	२१९०, ४११	वाणीची	२१२०	,
वरिव	२११८	२१९०	वाण	२१९९	,
वरुयम्	३१६	३१४	वातरहा	२१३२	२११५
वर्ग	२१९६	२१९	वाताप्यम्	५१३०	४१३
वर्च	२११४	२१७	वाति	२१२७	२११४
वर्तते	२१२५	२११४	वाम	३११२	३१८
वर्ष	२१३३, ३११०	२११४, ३१७	वारिकम्(वारि)	२१३०	२११२
वर्ष	२१३३	२११३	वार्यम्	४१२०	४१२
वलिशान	२११७	२११०	वावशाने(न)	४१२०	"
वल् (वळ)	"	"	वासरम्	२११५	२१९
वल्गु	२१२३	२१११	वाशी	२१२१, ४११३	२१११, ४११
वल्गुयति	३१२२	३११४	वाहिष्ठ	४११९	४१२
ववक्षिय	३१४	३१३	वाह	४१५	४११
वत्र	३१३५	३१२३	विखाद	२१३५	२११७
वत्रि	३११०	३१७	विम	३१२४	३११५
वत्रिम	२११०	२१६	विचरणि	३११४	३१११
वट्टि	२१११	२१२	विचष्ट	३११४	३१११
वसव	२१८	२१५	विजामातु	५११२	४१३
वसु	२११९	२११०	विद्यानि	५११०	४१३
वस्तो	२११५	२१९	विद्य	३१२७	३११७
वस्वी	२११३	२१७	विश्वे	४१६	४११
वहते	२१२३	२११४	विधाता	३१२४	३११५
वहि	२१३५	२११४	विधम	३१८	३१५
वा	२१२४	२११२	विनष्टसी	२१७	२१४
वार	२११९	२१११	विपन्यव	३१२३	३११५
वाघत	३१२४ २९	३११५, १८	विपश्चित्	३१२५	,
वाजगन्धर्मु	४१३४	४१२	विषा	२१२१	२१११
वाजपस्यम्	४१३३	,	विष	२१५, ३१२५	२१५ ३११५
वाजपति	३१२३	३११४	विष	३१२४	३११५
वाजमानो	२१३७	२११७	विभावरी	२११४	२१८
वाजिनी	२११४	२१८	वियत्	२१५	२१३
वाजिनीवर्ता	"	"	वियात	२१४१	२११५
वाजो	२१३५	२११४	वियुत	४११४	४११
वापे	२१३८	२११७	विरप्पी	३१४	३१३
वान	२११९	२१७	विरक्षम	"	"
वाञ्जति	२११९	२१६	विस्वन्त	२१५	२१३
			विवात्	२१३५	२११७

विवासति	३१८	३१९	वेवेष्टि	२११५	२१८
विश	२१४	२१३	वेपिष्टि	२१२६	२११४
विश्वचर्षणि	३११४	३१११	वेष	२११	२११
विश्वरूपा	११३८	१११५	वेसति	२११०	२१६
विश्वम्	३११	३११	वैतस	३१४४	३१२५
विषम्	११२४	१११२	व्ययि	२१२२	२११३
विषुग	४११४	४११	व्यन्त	४११३	४११
विष्टप्	११७	११४	व्यानशि	३११	३११
विष्ट्री	२१२	२११	व्योम	११६,१०,२७	११३,६,१२
विष्णी	४१३१	४१२	व्रज	१११८	१११०
विष्णु	३१२८	३११७	व्रतम्	२१२	२११
विष्णुपत	५१२३	४१३	व्रन्दी	४१३७	४१२
विस्तुह	५१३	४१३	व्रा	४१२५	"
विहाया	३१३	३१३	व्राता	२१५	२१३
वीरुध	५१४	४१३	व्राघनु	३१४	३१३
वीरु	२११६	२१५	विश	३१८	३१५
वृक्	२११७	"	श		
वृत्तबर्हिष	३१२५	३११८	शयो	४११५	४११
वृक्	२१४३, ३१	२१२०, ३१२४	शसति	३१२१	३११४
	३७, ४१३८	४१२	शक्ति	२१२	२११
वृजनम्	२११६	२१९	शकरी	२१७, २०	२१४ ११
वृणक्ति	२१४१	२११५	शग्धि	३१३१	३११५
वृत्तम्	२११५	२११०	शग्मम् (शक्म)	२१२	२११
वृषदय	२१३५	२११७	शग्मम्	३१५	३१६
वृषम्	२११५	२११०	शची	११२३, २११, ३११३	११११, २११, ३१५
वृष	१११७	१११०	शतम्	३११	३११
वृदम्	५१३५	४१३	शतरा	३१८	३१६
वृन्दारक	'	"	शब्द	११२२	११११
वृषति	२१४०	२११५	शम्	३१५	३१६
वृषन्धि	१११७	१११०	शम्राति	२१४१	२११५
वेति	२११० १४, २७	२१६, ८ १४	शमी	२१२०, १	२११३
वेद	२११८	२११०	शम्बर	१११८१ १	१११७
वेधा	३१२४	३११५	शम्परम्	११२५, २११७	१११२, २१५
वेनति	२११० २८, ३१२१	२१६, १४, ३१ १४	शम्ब	४१४७	४१२
वेन	३१२४, २७	३११५ १७	शरणम्	३१६	३१४
वेप	२१३१	२११	शरारु	५१३४	४१३
			शप	२११५	२१५

शर्म	३१५	३१४	शेखरम्	३१५	३१६
शर्या	२१८, ४१२७	२१५, ४१२	शेखरधर्म	"	"
शर्वरी	११११	११७	शेष	२१३	२१२
शर्वति	२१३०	२११४	शोकी	११११	११७
शव	११२६, २११५	११२२, २१५	शोचति	११४०	११६
शशमान	३१२२, ५११०	३११४, ४१३	शोचि	११४१	११७७
शस्वत्	३११	३११	श्योतति	२१२६	२११४
शाखा	२१८	२१०	इनयति	२१४०	२११५
शातपन्ता	३१५	३१६	दमशा	४१३२	४१२
शाशदान	५१२०	४१३	श्यावा	११३९	१११५
शिक्षति	३१३३	३१२०	श्यावी	११११	११७
शिताम	४११	४११	श्येनास	११३७	१११४
शिविविष्ट	४१३०	४१२	श्रत्	३११४	३११०
शिप्रे	४१४	४११	श्रव	२११२, ११५	२१७, १०
शिमी	२१२	२११	श्रायन्त	५१५	४१३
शिम्वता	३१८	३१६	श्रुटी	५११४	,
शिरिणा	११११	११७	श्लोक	१११५	११११
शिरिम्बिठ	७१२	४१३	श्रमा	४१३९	४१२
शिल्पु	३१५	३१६	श्रवति	२१४०	२११५
शिल्पम्	२१२, ३१११	२११, ३१७	श्रावति	२१२५	२११४
शिवम्	३१८	३१६	श्रावम्	२११८, ४१२३	२११०, ४१२
शिशीति	४१११	४११	श्रेया	१११४	११८
शीमम्	२१३१	२११५	ष		
शीरम्	४१४	४११	ष कति	२१२५	२११४
शु	२१३१	२११५	स		
शुरूम्	११३०	१११२	सय	२१३८	२११७
शुभम्	,	,	सयुगे	"	"
शुनम्	३१५	३१६	सवन	,	,
शुरुध	५११८	४१३	सक्षति	२१२५	२११४
शुष्णम्	२११६	२१५	सगर	११६	११३
शुभम्	"	"	सङ्गा	२१३५	२११७
शुधनाम	२१३१	२११५	सहरे	२१३७	,
शुरसाती	२१३७	२११७	सहरे	,	"
शुता	२१३१	२११५	सगम	२१३८	"
शुपम्	२११६, ३११५	२१५, ३१६	सग	,	"
शुद्वानि	११४१	१११७	सगीत	२१२५	२११४
शुद्वानि	२१४०	२११६	सउते	३१४५	३१०५
शेष	३१४४	३१२५	सया	४१२७	४१२

सत्	११२६	१११२	मर्पति	२१२५	२११४
सतीनाम्	११२८	"	मॉपि	११३०	१११२
सत	३१४१	३१२६	सर्वम्	११०६	"
सन्धम्	११२८	१११२	सद्यत	२१२६	२११४
सप्रा	३११४	३११०	सत्पूत्रम्	५१३	४१३
सदनम्	११२७	१११२	सट्टित्तम्	११२४, ३११	१११२, ३११
सदसी	३१४६	३१३०	सवनम्	३१२७	३११७
सदान्त्रे	५१३२	४१३	सवामनि	५१६	४१३
सद्य	११२८, २१३८	१११२, २११७	सद्यति	२१२६	२११४
	३१६	३१४	सत्तम्	२११३, ४१२६	२१०, ४१२
सद्यनी	३१४६	३१३०	सत्ति	३१३४	३१२२
सनामय.	२१६	२१५	सन्नित्तम्	४११६	४१२
सनुत	३१३८	३१२५	सद्युत	११३३	१११३
सनेमि	३१३६	३१२७	सस्व	३१३८	३१२५
सपति	३१०२१	३१५, १४	सहद्यम्	३११	३११
सपर्यति	३१०	३१५	सह	११२६, २११६	१११२, २१६
सतर्पय (सत्त- कूपय)	११६	११५	साचीवित्	२१३२	२११५
सत्ति	११३६	१११४	साध्या	११६	११६
सप्रथा	५११०	४१३	सायक	२१४३	२१२०
सवाद्य	३१२६	३११८	सिनम्	२११३, ४१२८	२१०, ४१२
समस्तु	२१३७	२११७	सिन्धव	११३४	१११३
समनम्	२१३५	"	सिपत्तु	३१४५	३१२६
समनीके	२१३७	"	सितति	२१२७	२११४
समरणे	२१३६	"	सीम्	४१४२	४१२
समर्ये	२१३७	"	सीरा	११३१	१११३
समिति	२१३४	"	सुक्कम्	३११६	३११२
समिये	२१३७	"	सुत्तम्	११२५	१११२
समीके	२१३५	"	सुत्तम्	११२७	"
समुद्र	११६	११३	सुत्तम्	३१६	३१६
समोहे	२१३८	२११७	सुत्तम्	४१११	४११
सम (स्य)	४१४०	४१२	सुत्तम्	२११२	२१०
सरस्वती	१११६	११११	सुत्तम्	५११६	४१३
सरस्वत्य	११३४	१११३	सुत्तम्	३११०	३१६
सरित	११३१	"	सुत्तम्	३११२	३१८
सर	११२३, २६	११११, १२	सुत्तम्	११६, ३७	११५, १४
सर्गा	११३०	१११२	सुत्तम्	११२०	११११
सर्गावम्	११२८	"	सुत्तम्	४१११	४११
			सुत्तम्	५१२६	४१३

सुप्रम्	३१०	३१६	सवति	२१२४	२११४
सुप्रावरी	१११४	११८	सवन्य	११३३	११३३
सुरा	११२६	११९२	स्रोत	११२६	११९२
सुविते	४१९	४१९	स्रोत्या	११३९	११३३
सुविदत्र	५११६	४१३	ससते	२१२६	२११४
सुशिष	५११९	,	स्व	११७,२६	११४,१२
सूद	३१३५	३१२३	स्वधा	४१२९	४१२
सूनरी	१११३	११८	स्वधा	११३०,२११३	१११३,२१७
सुनु	२१३	२१२	स्वधिति	२१४३	२१२०
सुवृता	१११३,२११३	११८,२१७	स्वध	३१४६	३१३०
सुवृतावती	१११३	११८	स्वन	११२९	१११९
सुवृतावरी	"	"	स्वधिति	३१३४	३१२२
सूरि	३१२६	३११६	स्वयम्भू	११७	११३
सूर्तम्	५११७	४१३	स्वरति	२१२४,३१२९	२११४,३११४
सूर्या	११२९	१११९	स्वर	११२९	१११९
सक	२१४३	२१२०	स्वसराणि	१११५,३१६	११५,३१४
स्रणि	४१४३	४१२	स्वसरम्	४१२७	४१२
स्रम	५१२०	४१३	स्वसार	२१५	२१५
सेषति	२१२८	२११४	स्वाहा	११२९	१११९
सोमानम्	५११२	४१३	सृतीवम्	११२७	१११२
सोमाभक्षा	४१२३	४१२०	ह		
स्तामु	३१२७	३११६	हसास	११३५	१११४
स्तिषा	५१२९	४१३	हनति	२१३०	२११४
स्तियानाम्	५१२२	४१३	हन्ति	२१२४	,
सृप्	३१२७	३११६	हय	११३५	१११४
सृषाति	२१४०	२११९	हयन्तात्	२१२७	२११४
सृमि	३१४२	३१२९	हरय	२१५	२१३
सृतोमति	३१२०	३११४	हरयाण	४१३६	४१२
सृति	३१२३	,	हरस्वय	११३४	१११३
सृदपति	२१४९	२११९	ह	११४९ २१२२	१११७ २११३
सृद्रास	२११७	२१५	हरित	४११२	४१९
सृष	२१३६	२११७	हरित	११० ३२,	११६ १३ १५
सृपुरति	२१४०	२११५	हरी	३८,२१५	२१५
सृपुळति	,	,	हर्मन्	११३८	१११५
सृदते	२१२५	२११४	हर्मति	३१५	३१४
सृमति	२१२४	,	हवि	२११९ २६	२१६ १४
सृमन्म्	३१९	३१६	हवि	११२८	१११२
सृोनम्	३११०	,	हसमाने	४१२४	४१२

दिकम्	३१५	३१२	दिम	११४,२९	११२,१२
दिनोत्	५१२६	४१२	द्वेकते	२१२१	२१२
दिमा	११२	११७	द्वेजः	२१२२	२१२३
दिरप्यम्(तद्रूप तद्वर्णः)	११४,३१९	११२;३१३	होत्रा	११२२;३१२८	११११,३१७
दिरप्यवर्णा-	११२२	११३	हस्वः	३१२	३१२
दिरक्	३१२८	३१२५	हयते	३१२०	३११४
दुरधित्	३१३७	३१२४	हरति	२११४	२१८
हगिः	११८१,२१२३	१११७,२११३	हरः	२१२२	२११३
हेति.	२१४२	२१२०	हार्याणाम्	११३७	१११४

य.		रोदसी	५१५	शुनासीरी	५१३
वाहिः	५१२	व.		श्येनः	५१५
वृहस्पतिः	५१४	वनस्पतिः	५१२	श्रद्धा	५१३
ब्रह्मणस्पतिः	"	वह्मणः	५१४, ६	स.	
भ.		वसवः	५१६	समुद्रः	५१६
भगः	५१६	वाक्	५१५	सप्तक्रपयः	"
भृगवः	५१५	वाचस्पतिः	५१४	सरण्युः	"
म.		वाजिनः	५१६	नरमा	५१५
मण्डूका.	५१३	वातः	५१४	मरस्वती	"
मनुः	५१६	वायु.	"	सरस्वान्	५१४
मन्युः	५१४	वास्तोष्पतिः	"	मविना	५१४, ६
महत.	५१५	विधाता	५१५	माध्या.	५१६
मित्रः	५१४	विपाट्छुतुदी	५१३	सिनीवाली	५१५
मृत्युः	५१५	विश्वकर्मा	५१४	सुपर्ण	५१४
य.		विश्वानरः (राः)	५१५, ६	सूर्य.	५१६
यमः	५१४, ६	विश्वेदेवाः	५१६	सूर्याः	"
यमी	५१५	विष्णुः	"	सोम	५१५
र.		वृषभः	५१३	स्वस्तिः	"
रथः	५१३	वृषारूपायी	५१६	स्वाहाकृतय.	५१२
राका	५१५	वृषाकपिः	"	ह.	
रात्रिः	५१३	वेनः	५१४	हविर्धाने	५१३
रुद्रः	५१४	वैश्वानरः	५१९	हस्तप्रः	"
रुद्राः	५१५	श.			
		शकुनि.	५१३		

AN ALPHABETICAL INDEX (MARATHI)
OF WORDS IN PART (काण्ड) I.
Appendix III.

अ.	को०	नि०		को०	नि०		को०	नि०
अप्र	२११४	२१७	रूप	३१३५	३१२३	नवें	३१४१	३१२८
अपय	२१४	२१२	कृमि	३१४३	३१२९	नानार्थअव्ययें	३११६	३११२
अप्राप्त	३१४२	३१२९	ख.			निद्राकरणें	३१३४	३१२२
अर्थ	"	"	खानें	२११५	२१८	निश्चित	३१३८	३१२५
अश्व	११३७	१११४	ग.			प.		
इन्द्राचे, अदि-			गाय	२१२०	२१११	पाहणें	३११५	३१११
त्याचे, उपेचे,			गुप्त	३१३८	३१२५	पुष्कळ	३११	३११
व घृहस्प-			एह	३१७	३१४	पूजाकरणें	३१२३	३११४
तोचें,	११३८	१११५	गोणी (धान्य-			पृथ्वी	११४	१११
महतांचें, सवि-			साठवण्याची)	३१४३	३१२९	पृथ्वी व स्वर्ग	३१४८	३१३०
त्याचे, अमो-			च.			परांसाकारण्या-		
चे, पूजेचे,			चोर	३१३७	३१२४	जोगें	३११२	३१७
अश्विनोक्तु-			ज.			पास	३१४२	३१२९
मारांचे, व			जळणारें	११४१	१११७	पर्यनाकरणें	३१३४	३१२१
वायूचे,	११३९	१११५	जळणें	११४०	१११६	व.		
आ.			जवळ	२१३४	२११६	वळ	२११७	२१९
आकाश	११७	११३	जाणें	३१४१	३११९	ताहु	२१८	२१४
इ.			जुणें	२१२२	२११४	बुद्धि	३११३	३१९
इच्छाकरणें	२११२	२१६	थ.	३१४०	३१२७	बुद्धिवान	३१२६	३११५
उ.			थोडें	३१४१	३१२९	भ.		
उदक	११३०	१११२	द.			भिणें व कां-		
उपमावाचक			दिवस	१११६	११९	पणें	३१४५	३१२९
(शब्द)	३११९	३११३	दिशा	११११	११६	मनुष्य	२१६	२१३
उगा	१११५	११८	रू	३१३९	३१२९	भागणें	३१३२	३११९
श्रु.			रणें	३१३३	३१२०	मारणें	२१४२	२११९
कत्विज	३१३०	३११८	दव्य	२११९	२११०	मेघ	१११९	१११०
क.			न.			मोटें	३१३२	३११९
कर्म	२१२	२११	नक्षत्र	३१४२	३१२९	य.		
काठी	३१४४	३१२९	नदी	३१२५	३११३	यज्ञ	३१२८	३११७
किरण	१११०	११५				यानें (याभयों)	३१४४	३१२९
						पुढ	२१३९	२११७

„ of Āditya	} 1. 38; 1. 15.	Possession (in	
„ Agni		one's also not	
„ Ashwins		in one's pos-	
„ Bṛhaspati		session.) ...	3. 42; 3. 29.
„ Dawn		Praiser (admini-	
„ Indra		er)	3. 27; 3. 16.
„ Maruts		Praiseworthy	3. 12; 3. 8.
„ Pūshan			
„ Savitā			
„ Wind			
	K	Quake (with	
Kill	2. 42; 2. 19.	fear)	3. 45; 3. 29.
	L		
Large (great)	3. 5; 3. 3.	R	
Little (small)	3. 41; 3. 29.	Ray	1. 10; 1. 5.
	M	Request (soli-	
Male (organ)...	3. 44; 3. 29	cit)	3. 34; 3. 21.
Man	2. 6, 2. 3	Riches... ..	2. 19; 2. 10.
Master (to be		River	1. 35; 1. 13.
m. of)	2. 44; 2. 21	Rule (to)	2. 45; 2. 22.
Much	3. 1; 3. 1.		S
	N	Sacrifice	3. 28; 3. 17.
Neat	{ 2. 34, 2. 16;	Sacrificial	
New	3. 41; 3. 29	priests	3. 30; 3. 18.
Night	3. 41; 3. 28	See	3. 15; 3. 11.
	1. 13, 1. 7	Serve	3. 45; 3. 29.
	O	Short	3. 2; 3. 2.
Old	3. 40; 3. 27.	Sky	1. 7; 1. 3.
	P	Sleep	3. 34; 3. 22.
Pervade (oc-		Soon	2. 33; 2. 15.
cupy, cover)	2. 39; 2. 18	Speech	1. 23, 1. 11.
Planet (star)...	3. 42, 3. 29.	Stuck	3. 44; 3. 29.
		Strength	2. 17; 2. 9.
		Sun	1. 8, 1. 4.
		Sure	3. 38; 3. 25.

AN ALPHABETICAL INDEX (ENGLISH),
OF WORDS IN PART I (काण्ड १) OF THE GLOSSARY.

Appendix IV.

A	Distant (far)... 3. 39; 3. 26.
Act (action)... 2. 2; 2. 1.	E
Anger ... 2. 22; 2. 13.	Earth ... 1. 4; 1. 1.
Angry (to be) 2. 22; 2. 13.	„ & Heaven 3. 48; 3. 30.
Anthill... 3. 42; 3. 29.	Eat ... 2. 15; 2. 8.
Arms ... 2. 8; 2. 4.	Expletives ... 3. 16; 3. 12.
Ask (beg) वच्चा 3. 32; 3. 19.	F
Attend (ou) to. 3. 8; 3. 5.	Far (distant) .. 3. 39; 3. 26.
B	Fear (and trem- ble) .. 3. 45; 3. 29.
Burn ... 1. 40; 1. 16.	Fight s. (bat- tle) ... 2. 39; 2. 17.
Burning ... 1. 40; 1. 17.	Finger (toes'... 2. 10; 2. 5.
C	Food ... 2. 14; 2. 7.
Certain... 3. 38; 3. 25.	Form (body).. 3. 11; 3. 7.
Child ... 2. 4; 2. 2.	G
Cloud ... 1. 19; 1. 10.	Give ... 3. 33; 3. 20.
Comparison (words showing) ... 3. 19; 3. 13.	Go... 2. 22, 2. 14.
Cover (conceal) 2. 39; 2. 18.	Gold ... 1. 5; 1. 2.
Covered (con- cealed) ... 3. 36; 3. 25.	Great (large) 3. 5; 3. 3.
Cow ... 2. 20; 2. 11.	Gunnybag ... 3. 43; 3. 29.
D	H
Dawn ... 1. 15; 1. 8.	Half ... 3. 42; 3. 29.
Day ... 1. 16; 1. 9.	Happiness ... 3. 10, 3. 6.
Directions (points, quar- ters) ... 1. 11; 1. 6.	Heaven ... 1. 8; 1. 4.
	„ and earth 3. 48; 3. 30.
	Hidden... 3. 38; 3. 25.
	Horse ... 3. 7; 3. 4.

„ of Aditya	} 1 38, 1 15	Possession (in
„ Agni		one's also not
„ Ashwins		in one's pos
„ Brihaspati		session) .. 3 42, 3 29
„ Dawn		Praise (admu
„ India		ci) . .. 3 27, 3 16
„ Maruts		Praiseworthy 3 12, 3 8
„ Pushan		
„ Saviti		
„ Wind		
	K	Q
Kill	2 42, 2 19	Quake (with
		fear) . . . 3 45, 3 29
	L	R
Luge (great)	3 5, 3 3	Ray 1 10, 1 5
Little (small)	3 41, 3 29	Request (sol
		ci) 3 34, 3 21
	M	Riches 2 19, 2 10
Mile (origin)	3 44, 3 29	River ... 1 35, 1 13
Man	2 6, 2 3	Rule (to) .. 2 45, 2 22
Master (to be		
in of)	2 44, 2 21	S
Much	3 1 3 1	Sacrifice ... 3 28, 3 17
		Sacrificial
	N	priests .. 3 30, 3 18
New	{ 2 34 2 16	Sea 3 15, 3 11
	{ 3 41, 3 29	Serve . . . 3 45, 3 29
New	3 41, 3 28	Short 3 2, 3 2
Night	1 13, 1 7	Sky . . . 1 7, 1 3
		Sleep .. 3 34, 3 22
	O	Soon ... 2 33, 2 15
Old	3 10 3 27	Speech ... 1 23, 1 11
		Stick 3 44, 3 29
	P	Strength .. 2 17, 2 9
Pervade (oc		Sun . . . 1 8, 1 4
cupy, cover)	2 33, 2 18	Sure .. . 3 38, 3 25
Planet (str)	3 42, 3 29	

Date of issue	Borrowers No.	Date of issue	Borrower's No.